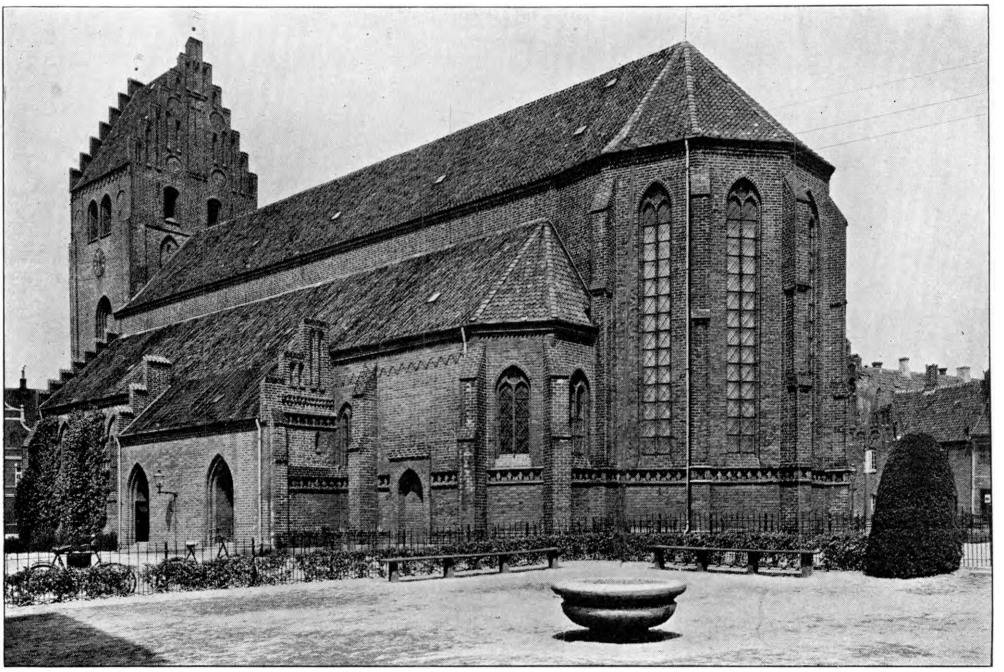

V. H. 1931

Fig. 1. Næstved S. Peder. Ydre, set fra Sydøst.

NÆSTVED. S. PEDERS KIRKE

Kirken nævnes første Gang 1135, da Biskop Eskil af Roskilde i et Brev gjorde vitterligt, at Peder Bodilsen og dennes Brødre Hemming og Jørgen samt deres Moder Bodil havde skænket Kirken i Næstved (ecclesiam in Nestwith), som de ejede, og andet Jordegods til Oprettelsen af et Benediktinerkloster. Peder Bodilsen, hvis Moder maaske har været af kongelig Æt, var en sjællandsk Stormand, Ven af Knud Lavard og ivrigt kirkelig interesseret. Af et senere Brev, fra o. 1166—1200, hvori der nævnes en Munk ved Kirken (monachus ecclesiæ S. Petri de Nestved) ses, at den var indviet til S. Peder[1], og i Næstvedkalendariet viser et lidt senere Billede (fra o. 1228—50) da ogsaa Peder Bodilsen, der knælende overrækker en Kirkemodel til S. Peder (sikkert ogsaa hans egen Værnehelgen). Kirken fremtræder her med Kvaderstensunderbygning, Apsis, Kors over Skibets Østgavl, to Taarne med Glugger og Pyramidetag, men det er dog ikke sandsynligt, at Billedet skal tolkes som en Fremstilling af en Forgænger for den nuværende Bykirke; snarere viser det hen til Herlufsholms Kirke[2]. Man har ment, at Næstved Kloster, som det da kaldtes, laa i Byen til dets Brand 1261[3], og derefter blev flyttet ud til Skovkloster (Herlufsholm), men Carl Neergaard har i 1915 gennemgaaet hele Kildematerialet og uomtvisteligt paavist, at Klosteret i hvert Fald fra o. 1200 har ligget udenfor Byen. Det kan tilføjes, at det endda er sandsynligt, at det fra første Færd har haft sin Plads herude.

Klosteret ejede S. Peders Kirke i Næstved gennem hele Middelalderen, hvorefter den ved Reformationen blev Byens Ejendom. Selve Næstved By tilhørte ogsaa Klosteret, og om dens nære Tilknytning til Kirken bærer dens Byvaaben (fra o. 1200) Vidnesbyrd, idet der her er anbragt de to krydslagte Nøgler (S. Peders Tegn) under en Krone og over Bølgelinier (sikkert Susaaen)[4].

S. Peders Kirke brændte 1280, og kaldtes da »den store Kirke« (major ecclesia), i Modsætning til S. Mortens Kirke[5]. Af Kapeller og Altere nævnes i Middelalderen foruden det S. 87 omtalte »Søndre Vor Frue Kapel«, som dannede en særlig Udbygning (1431 og 1443)[6]: S. Peders Kapel, stiftet 1319 af Væbneren Henning Moltke til Torbenfeld[7], Vor Frue Alter (1537)[8] sml. S. 93 f, S. Peders Alter (1315)[9], Helligkors Alter paa den nordre Side (1468, 1484) og Skomageralteret (1496). Om S. Knud Konges Alter se S. 93. I Byen nævnes følgende *Gilder:* S. Eriks (1409), S. Olufs (1409), hvis Segl fra 1508 findes i Nationalmuseet, Guds Legemsgilde (1411) S. Barbaras, S. Gertruds (1436) og Peblingegilde (Peblingegildehus 1493)[10].

Fra 26. Sept. 1823 til 27. Juni 1844 var S. Peders Sogn Anneks til Herlufsholm, men ved kgl. Resolution 27. Juni 1844 blev Næstveds to Sogne (S. Peders og S. Mortens) forenede og fik S. Peders Kirke til Sognekirke; fra 1. Juni 1924 blev et nyt S. Mortens Sogn udskilt[11].

Kirkens Signet viste S. Peder; dens Tegn (Insignum) sagdes 1743 og 1808 at være »en halv Maane med Spidserne opvendt og en Musling derunder; ingen Aarstal«. Blændingskorset paa Taarnets østre Gavl var Byens Vartegn.

S. Peders Teglgaard nævnes 1478, og dens Tegllade faldt ned 1584[12].

Kirken ligger tæt Nord for Susaaen, nær Kanten af Skrænten ned mod Aaen, men dog ret centralt i Købstadens gamle Bykærne, hvis Hærstræder har bugtet sig om de nu forsvundne Kirkegaardsmure, og hvis lille middelalderlige Akseltorv fandtes udenfor Kirkegaardens Nordvesthjørne[13]. Byggeterrænet har svagt Fald mod Vest.

Efter at man i 1820'erne havde ophørt at bruge Kirkegaarden, blev Kirkegaardsmuren nedrevet sidst i 1840'erne og Pladsen for største Delen udlagt til Fortov og Gade, idet der 1855 blev sat et Jerngitter tæt ved Kirken. Den gamle Kirkegaardsmur, der hyppigt nævnes i Kirkeregnskaberne og delvis ommuredes 1725, havde fire Indgange mod Øst, Nord og Vest. Endnu 1741 repareredes Ristene »for at hindre Kreaturers Indgang«[14].

Bygningen. Kirken fremtræder nu som en gotisk Murstensbygning med treskibet Langhus bestaaende af Kor og Skib, hvortil slutter sig et Taarn i Vest og en mindre Udbygning i Syd. I sin nuværende Stand præges den ret stærkt af en Restaurering i Aarene 1883—85, hvorved sengotiske Ombygninger af Sidekorenes Østpartier veg Pladsen for Rekonstruktioner af de oprindelige Forhold. Orienteringen er, maaske under Paavirkning af Byens Gadeplan, afvigende, Koret peger i ØSØ.

Kirkens senromanske Dele. Af den ældste Kirkebygning er intet levnet, men skønt det nu ikke ses i det ydre, lader det sig paavise, at dens Efterfølger har været en senromansk Murstensbygning fra o. 1250. Af dennes endnu bevarede Dele, der ikke viser Spor efter Kirkebranden i 1280, er det tydeligst kendelige Parti Skibets nu bag Taarnet skjulte vestre Taggavl, muret af Munkesten i Munkeskifte (o. 27—28 × 13,5 × 8—8,5 cm; fem Skifter: o. 51 cm; ryggede Fuger). Den ganske glatte Murflade er stærkt vejrbidt og Partierne nærmest den stejle, ranke Tagkontur fornyet med friskere Munkesten af meget

variabel Størrelse. Til Vestgavlens nedre Dele har der sluttet sig Støttepiller, som ses i det ydre, i Hjørnerne mellem Taarnet og de nuværende Sideskibsgavle, der er murede ind mod Pillernes Forsider. Disse Støttepiller har ikke naaet helt op til Gesimsen, hvoraf der fra nordre Sideskibs Loft, i Tilknytning til Taggavlens Fod, ses en ganske lille Rest af profilerede Formsten, der har dannet en Karnis som i Ø. Egesborg K. (Baarse H). At dømme herefter har Murhøjden været lidt lavere end de nuværende Sideskibe. Bredden har omtrent, men ikke helt svaret til det nuværende Midtskib, i hvis nordre Arkademur der sikkert gemmer sig Rester af romansk Murværk. Tegninger fra 1880'erne viser endvidere, at den lille søndre Udbygning dengang endnu havde flere romanske Detailler (Fig. 3). Midt mellem to afhuggede Murlisener eller Støttepiller, der har markeret Hjørnerne, fandtes Rester af en rundbuet Portal med fire Karmled, der i det mindste i selve Buen alle havde afrundet Profil. Portalen har siddet midt under to symmetrisk ordnede, smigede Vinduer, hvoraf kun de nedre Dele var bevarede; det østre er endnu synligt inde i Ligkapellet. Efter denne fragmentariske Sydfaçade at dømme har den senromanske S. Peder haft Korsarme ligesom Herlufsholm. Støttepillerne ved Vestgavlen viser, at denne enskibede Korskirke fra første Færd har været overhvælvet; paa Loftet over det nuværende lille Indgangsrum findes en Rest af et Hvælv med trekløverprofileret Ribbe (Fig. 5, Nr. 8) siddende i Korsarmens Sydvesthjørne, og i Skibets Vesthjørner tjener som Konsoller under de nuværende, gotiske Hvælv to smaa Kapitæler (29 cm høje, af Kridtsten), der maa stamme fra unggotiske Hvælvingspiller. Efter Gavlens Taglinje at dømme har det forsvundne, stejle Tagværk haft kraftigt Udhæng (Fig. 11). Om den senromanske Bygnings Maal oplyser ogsaa Taarnet og dets Placering (se S. 85).

Det gotiske Kor. I sidste Halvdel af 1300'erne, omkring Valdemar Atterdags Dødsaar (sml. Kalkmalerier) veg det oprindelige Kor Pladsen for den nuværende tredelte Korbygning, et af Højgotikens bedste Værker i Danmark, bygget under stærk Paavirkning fra Nordtyskland. Den rige Korplan ligner, som Beckett har paavist, Kirken S. Maria zur Wiese i Soest (Westfalen). Midtkoret, der i Bredde svarer til det gamle Skib, har polygonalt Østparti, formet som de syv Sider af en Tikant, til hvis Flanker slutter sig Sidekorenes Polygoner (tre Sider af en Ottekant). Disse Smaapolygoner var forsvundne ved en sengotisk Ombygning, hvorved man havde forlænget Sidekorene med to Hvælvingsfag og givet dem lige Østgavle (Fig. 12), men ved Gravning fandtes de oprindelige Fundamenter, hvorpaa de moderne Rekonstruktioner rejstes. Deres Murhøjde er lidt over Halvdelen af det slanke Højkors 15,40 m. Murværkets Detailler, hvis nordtyske (pommerske) Præg er meget tydeligt, er fint gennemarbejdede; ifølge de under Hovedistandsættelsen gjorte Iagttagelser er Murene i fuldt Forbandt, uden Kassefyld (Murstensmaal: o. 27 ×

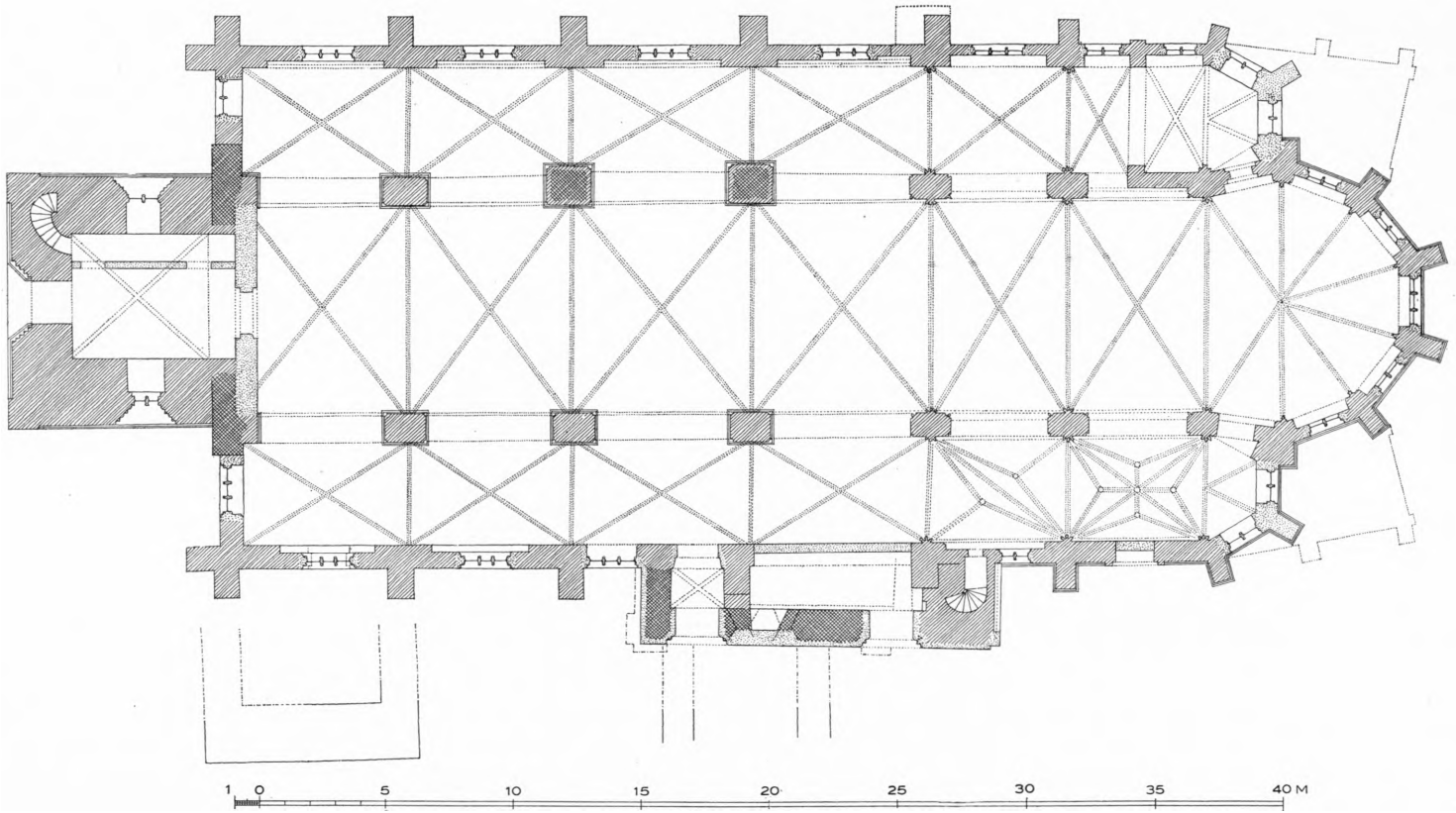

Fig. 2. Næstved S. Peder. Plan. 1:300. Efter Opmaaling i »Ældre nordisk Architectur« revideret af C. G. Schultz 1932. Fundamenterne af de nedrevne, søndre Bygninger er indtegnede efter Maal af Arkitekt Tidemand-Dal.

12—12,5 × 8—8,5 cm; fem Skifter: 53 cm; skraat glattede Fuger, Stødfugerne jævnligt ryggede). Sokkelen, som dog mangler under nordre Sidekor, har en nu overalt fornyet Profil (Kvartrundstav under Hulkant) af to Skifter sortglaserede Formsten (Fig. 5, Nr. 16). Under Vinduernes Saalbænke løber en stærkt, men korrekt fornyet Ornamentfrise med bruntglaserede Vandnæseprofiler (Fig. 5, Nr. 15) og Firkløverfelter, hvis Rammer er af Formsten, og hvis Bunde er mørtelpudsede (ÆNA Fig. 6). Frisen brydes af Sidekorenes, men ikke af Højkorets Støttepiller, hvis tre Afsatser delvis, i symmetrisk Veksel, smykkes af runde Hjørnestave om fordybede Felter, der minder om Jacobikirken i

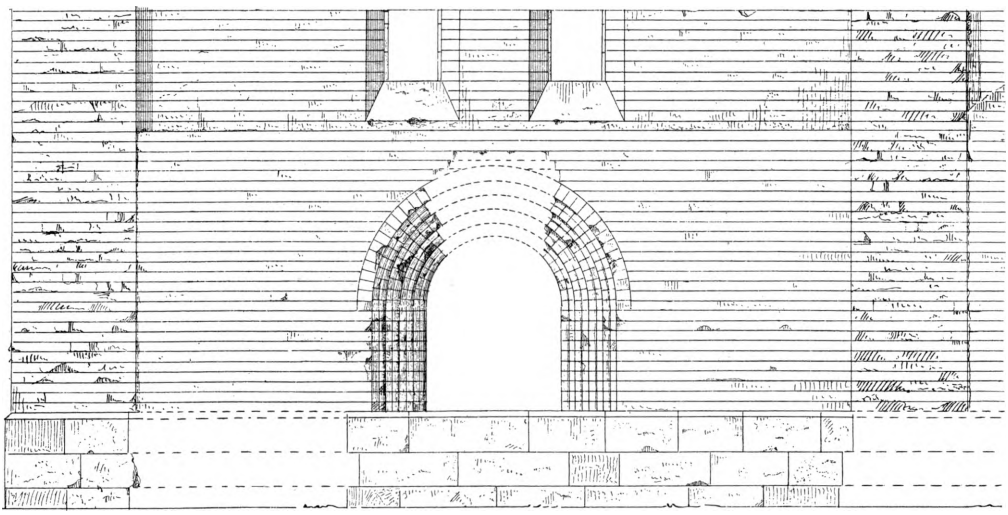

Fig. 3. Næstved S. Peder. Den romanske Korsarms Sydfaçade før Ombygningen. Opmaaling af V. Ahlmann 1885.

Greifswalde (Forpommern). De over 10 m høje Højskibsvinduer har en enkelt, simpel Karmfals, men deles af rekonstrueret Stavværk, det bredere Østvindue i tre, de andre i to Lysninger, hvis Bredde alle er o. 45 cm. Af Stavværkets Formsten (Fig. 5, Nr. 11) fandtes i 1880'erne kun enkelte Levninger i Sideskibsvinduerne[15]; et eneste af disse, det søndre, havde bevaret Inderskraaningen af sin oprindelige Saalbænk, ligesom alene dets Karme har en rigere Formstensprofil (af Type som i Korarkaderne, Fig. 5, Nr. 13). I det søndre Sidekors første Fag er der en oprindelig, men helt ommuret og lukket Dør i et Portalfremspring; den rundt trekløverbuede Aabning sidder under et spidsbuet Helstensstik. Af Gesimser findes kun bevaret en udkragende Trappefrise paa Sydkorets Sydmur; de nuværende Gesimsprofiler er moderne, og før Hovedistandsættelsen var de overalt ændrede i ældre Tid; Høyen har dog 1832 skitseret en rigt profileret Korgesims. Under Sideskibstagene har Højkorets Mure Rester af Støttepiller, hvis Betydning er rent konstruktiv.

I *Korets Indre* er de to rektangulære, vestlige Højkorfag de rigest udformede. Arkadepillernes kraftige, firkantede Grundstamme har trekoblet Midtstav af pærestavprofilerede Formsten og ind mod Midtkoret lignende, enklere Hjørneprofiler (Fig. 5, Nr. 9). Disse Led naar op til Hvælvenes Kragsten, der flankeres af karnisagtige Formstensprofiler (Fig. 5, Nr. 7), og af hvilke to har faaet Kapitælform med Skulpturer, en Fugl og et firbenet Dyr, en Ud-

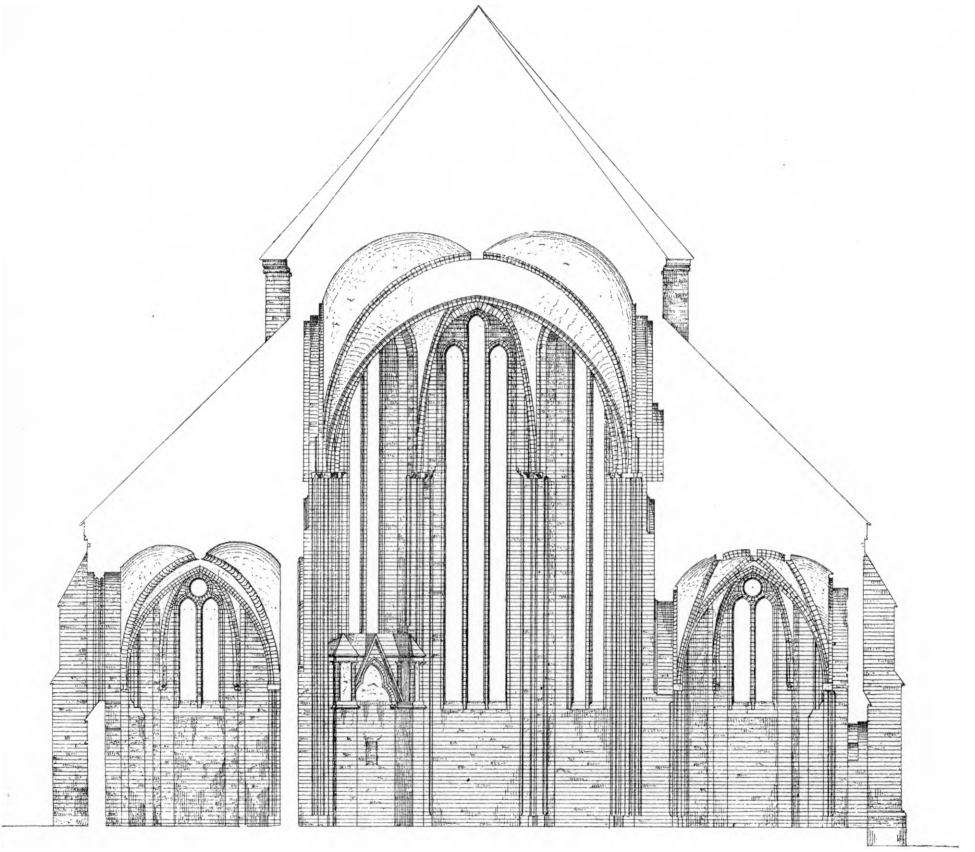

Fig. 4. Næstved S. Peder. Kor. Tværsnit, set mod Øst, efter Istandsættelsen. Opmaaling af V. Ahlmann 1885.

smykning, som det sikkert har været Hensigten ogsaa at give de andre, ubehandlede Stenklodser. Yderligere findes paa alle de nordre Arkadepiller og paa den vestligste af de søndre to smaa Nichefelter, som har formstensmurede Gavle med Bregneknop-Krabber over femdelt Bue (Fig. 7 og ÆNA Pl. 5). Blændingerne sidder tæt neden for de spidse Arkadebuer, der med deres spinkle Kantprofil (Rundstav mellem to Retkanter; Fig. 5, Nr. 13) blot virker som Udsnit i Murene mellem de kraftige Piller. Ved Istandsættelsen 1884 blev det iagttaget, at der under Nicherne har været borthuggede Konsoller af Kridtsten. I Nordvæggens Østfag (Fig. 7) er der ingen Arkade, og Murværket mellem

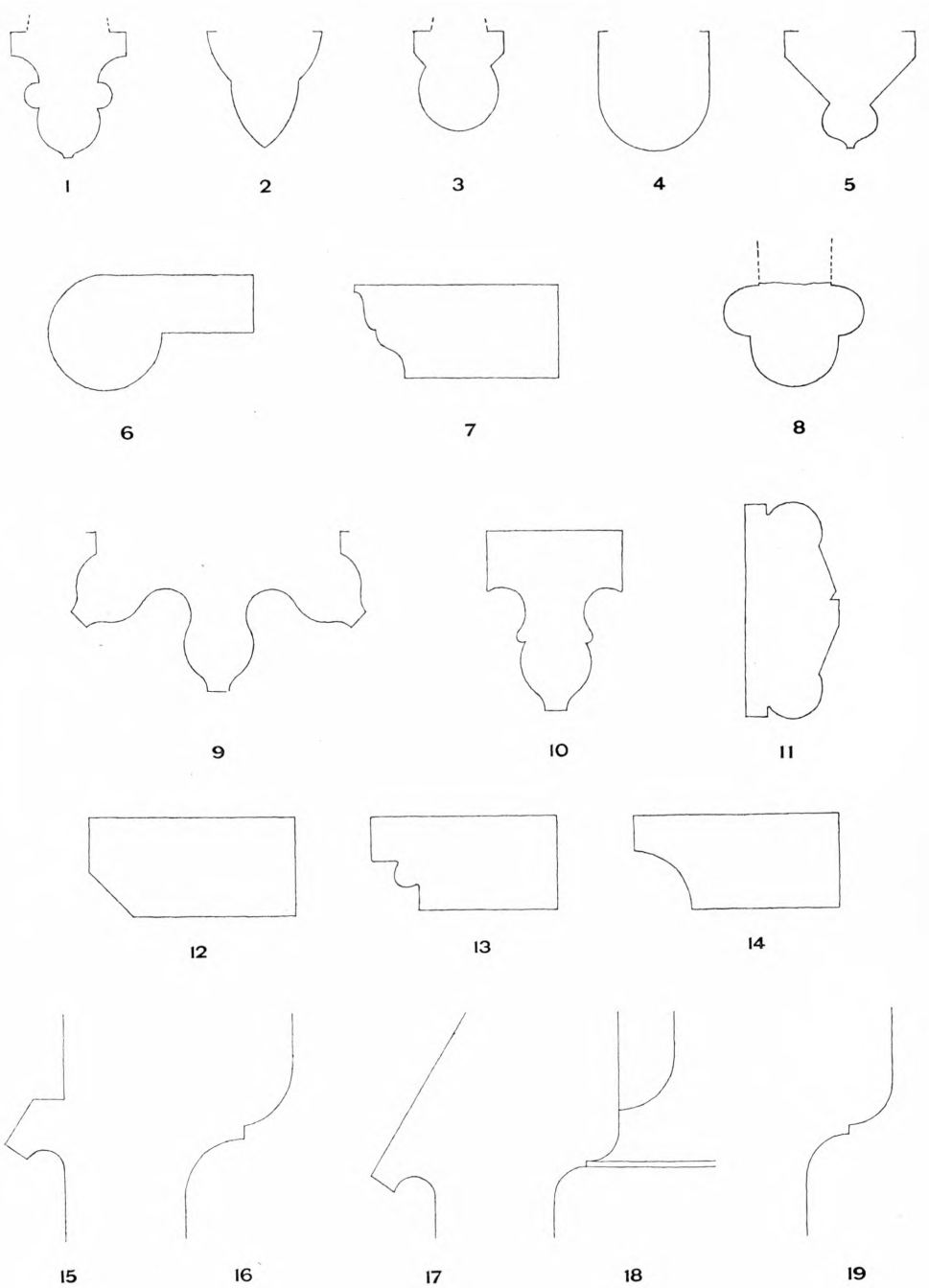

Fig. 5. Næstved S. Peder. Formstensprofiler, 1:10, maalte af C. G. Schultz 1932 delvis efter »Ældre nordisk Architectur«. 1. Ribbe i Højkor og Skib. 2. Ribbe i søndre Sidekor. 3. Ribbe i søndre Sideskib. 4. Ribbe i nordre Sidekor. 5. Ribbe i Taarn. 6. Kappekant i Højkirkehvælv. 7. Kragkonsoller i Højkor. 8. Ribbe i senromansk Hvælvingsrest. 9. Vægpille i Kor. 10. Vægpille i Korpolygonal. 11. Stavværk i Korvindue. 12. Hjørne af Skibets Arkadepille. 13. Arkadebue i Kor. 14. Hjørne af Skibets Arkadepiller. 15. Vandnæse paa Korets Støttepiller. 16. Sokkel paa Koret. 17. Vandnæse paa Skibets Støttepiller. 18. Sokkel paa Skibets Arkadepiller. 19. Sokkel paa Taarnet.

Pillerne er her kun brudt af en Dør, hvis Fladbuestik er muret af Arkadernes Formsten, og derover i Arkadebuehøjde af en stor, spids Trekløverbue med udkragende Hulstavprofil; paa Vægfladen herover findes Kalkmaleriet af Valdemar Atterdag. Højkirkevæggene, som aldrig har haft Vinduer, leddeles af svagt udkragende Fladbuestik fra Pille til Pille, noget under Hvælvkapitælerne, og derover findes en Gruppe af tre spidsbuede Højblændinger i Skjoldbuefelterne. Selve de spidse Skjoldbuer er styltede paa meterhøje Pilleforlængelser. Til disse Pillestykker over Kapitælerne, til Fladbuestikkene og til fire af Sydvæggens Højblændinger har man brugt Formsten af Arkadebuernes Type, men paa Nordvæggen er Højblændingerne retkantede.

I Midtkorets Polygonal genfindes mange af de nævnte Detailler, omend gennemgaaende i noget enklere Former. De vinkelbrudte Vægpiller har her kun hulkantprofilerede Hjørner og enkelt Midtstav, hvis Profil (Fig. 5, Nr. 10) afviger fra Arkadepillernes, og Kragstenene er alle raat firkantede. Vægflader forekommer blot i Faget mellem Højkoret og Sidekorene, hvor der findes en svag Efterklang af Vestfagenes Leddeling, nederst smalle vinduesagtige Arkader og derover Fladbuestik. De andre fem Fag og dermed hele Mangekanten beherskes ganske af de fem store Vinduer, der opløser Væggen og naar helt op til Toppen af Hvælvenes højt styltede Skjoldbuer (Fig. 4). Det er, som om man ikke har kunnet faa disse Vinduer, Kirkerummets dominerende Lyskilder, høje nok, og skønt Murenes Tilstand vanskeliggør en sikker Dom, kunde det synes, som om man under Arbejdet havde bestemt sig til at forhøje dem og derved ogsaa tvunget Hvælvene opad. Selve Hvælvene, baade det otteribbede Polygonhvælv og de to Krydshvælv, har ensartede En-

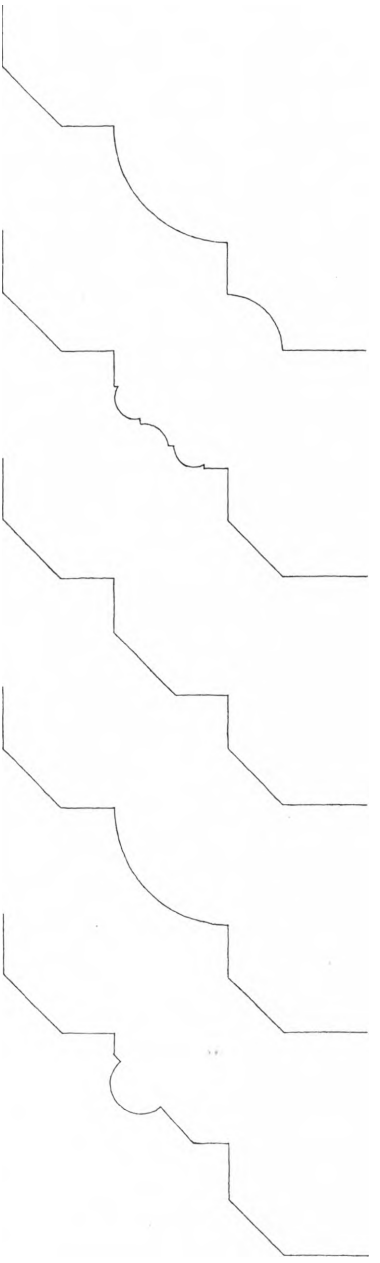
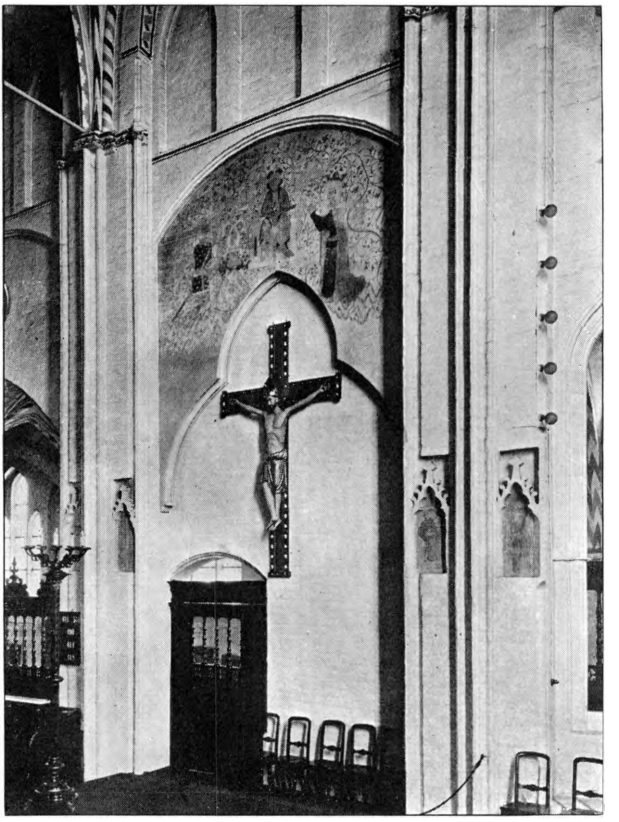

Fig. 6. Næstved S. Peder. Profiler, 1:10, af Skibets Arkadebuer, tegnet efter »Ældre nordisk Architectur« af C. G. Schultz 1932.

keltheder; de delvis moderne ommurede Kappers Skjoldbuekanter markeres af svære Rundstave (Fig. 5, Nr. 6); de fladrundt spændte Gjordbuer har tredelt Pærestavprofil (Fig. 5, Nr. 1), og samme Formsten genfindes i Ribberne, af hvilke Polygonens mødes i en mangekantet Slutsten, de andre i en Toprude (svære Overribber, dels af skraatstillede Bindere, dels med Trinsten).

I Polygonens nordøstre Side er der foran Væggen muret en portalagtig Nichemur, 4,20m høj (Fig. 4). Mellem skraatstillede Støttepiller, der dækker de egentlige Vægpillers Hjørner, er der over et glat Felt spændt en Trekløverbue af hulprofilerede Formsten, hvilende paa Kragsten af Kridt, af hvilke den ene er udskaaret som et vandret lagt, skægløst Menneskehoved med lokket Haar, medens den anden er ubehandlet, og denne Bue krones af en Spidsgavl med skraafasede Kantsten. Stræbepillerne fortsætter sig over Kragledshøjde, hvor de ligesom de ydre Støttepiller har runde Hjørnestave, der forneden hviler paa en lille Vandnæseprofil og foroven ender med svagt profilerede Smaakapitæler. Hele Murpartiet afsluttes med en tagformet Afdækning, hvis Ryglinie svarer til Spidsgavlens Top. Antagelig har denne Nichemur, der i sin Art er enestaaende i Danmark, tjent som Ramme om et Prælatsæde.

V. H. 1931

Fig. 7. Næstved S. Peder. Korets Nordvæg.

Det søndre Sidekor gentager Højkorets Motiver i enklere Former. Afvigende er især de formstensmurede Kragbaand (Hulstav over Rundstav, Enderne lige afskaarne) og Hvælvene, der har rundstavmarkerede Skjoldbuekanter og stærkt overpudsede Ribber med spidsrygget, svagt tredelt Profil (Fig. 5, Nr. 2; ingen Overribber). Østhvælvet er regelmæssigt stjernedelt, hvorimod Vesthvælvet har en ikke fuldt udformet Stjernehvælving (jfr. Planen). I alle Ribbeskæringerne sidder runde Slutsten. Disse to Hvælv er

sandsynligvis de ældste i hele Kirken, medens Højkorets Hvælv maaske er samtidige med Skibets, der, som det senere skal vises, sikkert er det sidste Led i Kirkens gotiske Ombygning (se Langsnit, Fig. 9).

V. H. 1931

Fig. 8. Næstved S. Peder. Indre, set mod Koret.

I nordre Sidekor er det østre Fag fra første Færd delt af en svær Gjordbue, som slutter sig til Bagsiden af den nysnævnte Mur med Valdemar Atterdags Kalkmaleri, og der findes derfor tre Hvælvinger. Detaillerne er enklere end i

Syd. Den svære Gjordbue har skraafasede Kanter; Hvælvene er almindelige Krydshvælv, de overpudsede Ribber rundede (Fig. 5, Nr. 4) og i det østligste Hvælv endogsaa uprofilerede Halvstensribber. Rimeligvis er dette sidste ombygget samtidigt med den forsvundne sengotiske Forlængelse af Sidekorene.

Jævnaldrende med det gotiske Kor er *Vindeltrappehuset,* som slutter sig til Østsiden af den romanske Korsarmsrest. I det ydre har det kun bevaret en Firkløverfrise svarende til selve Korets, men er iøvrigt helt ombygget. Selve Trappen, der er tilgængelig fra Kirken gennem en rundbuet Dør, har rund Spindel og Loft af fladbuede Rulskiftestik. Trappens øverste Del er raat afbrudt, i god Overensstemmelse med, at Korsarmen oprindelig har været højere.

Ved Korets Opførelse har man regnet med, at Skibet skulde ombygges efter samme System. De vestlige Korpillers Vesthjørner har Profiler, som ganske svarer til de østligere, og umiddelbart Vest for dem har Højkirkemurene staaende Fortandinger, beregnet paa Sammenøgning med Skibets Mure. Ogsaa i Sideskibsmurene ses Øgninger, især i Nordvæggen.

Det sengotiske Skib. Da Skibet ombyggedes o. 1400—50, fik det imidlertid en ret afvigende, mere hjemlig Udformning. Murteknisk synes man at have efterlignet Koret; Murene siges nemlig ogsaa i Skibet at være fuldt murede, ikke de sædvanlige Kassemure. Munkestenene er gennemgaaende lidt større, især tykkere (fem Skifters Højde 53—54 cm). Stærkest føles Kontrasten i det *Indre* (Fig. 9). Skønt Rummets Tredeling, i Midtskib og Sideskibe, og dets Hoveddimensioner svarer til Koret, er dettes gotiske Vertikalisme afsvækket i Skibets bredere Fag. De svære, firkantede Arkadepiller, af hvilke to af de nordre er endnu sværere end de andre, begrænses horisontalt af en profileret Sokkel (Fig. 5, Nr. 18) og af to spinkle, med samme Formsten som Sokkelen murede Kragbaand (nu stærkt fornyede). Pillehjørnerne er mod Midtskibet skraafasede, mod Sideskibene hulkantede (Fig. 5, Nr. 12 og 14). De bredt spændende, kun svagt spidsende Arkadebuer har tre kraftige Formstensled, overvejende Skraakanter eller Rundinger, men varieret i de forskellige Buestik, saaledes at der ogsaa forekommer Hulkanter, Rundstav og en enkelt flerdelt Profil (Fig. 6). Over Arkaderne har Midtskibets nordre Højkirkevæg spidsbuede, falsede Triforieblændinger, medens den søndre Væg er glat og bar (Fig. 8—9). Intet lodret Led forbinder Arkadepillerne med Hvælvene, som kun hviler paa spinkle, profilerede Vægkonsoller. Skjoldbuerne, Gjordbuerne og Krydsribberne, der mødes i Topruder, er profilerede som Korets (Fig. 5, Nr. 1; svære Overribber; Kapperne delvis fornyede af smaa gule Mursten). I Sideskibene har Ydervæggene omkring Vinduerne, undtagen de vestre og eet af de søndre, rundbuede Spareblændinger med dobbelt falsede Bueslag og mellem dem profilerede Hvælvingskonsoller. Af Sideskibshvælvene

har kun de to sydøstre Skjoldbuemarkering; Gjordbuerne og Ribberne er rundstavprofilerede (Fig. 5, Nr. 3; svære Overribber). I søndre, men ikke i nordre Sideskib er der i Overvæggene Hvælvingsfortandinger som i S. Mortens Kirke. Sideskibenes Hvælv maa antages at være ældre end Midtskibets (se Tagværket).

I det *Ydre* er Modsætningen mellem Kor og Skib ikke saa iøjnefaldende som i det indre. Tagfladerne fortsætter sig nu ubrudte over hele Langhuset, saa

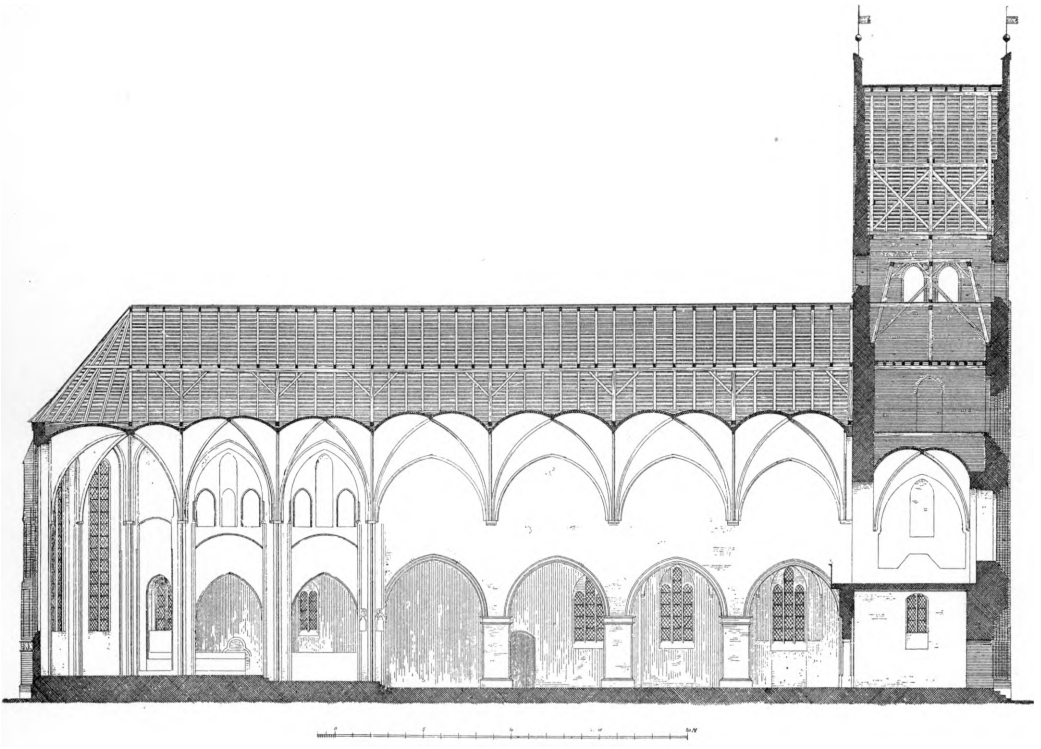

Fig. 9. Næstved S. Peder. Langsnit, set mod Syd. »Efter Ældre nord. Architectur«.

at der i begge Bygningsdele kun ses en smal, prydløs Strimmel af Højkirkens Langmure, som er stærkt fornyede; naar de bag Sideskibenes Tage synlige Lisener ikke fortsætter sig op til Gesimserne, skyldes det sikkert en under Byggearbejdet foretaget Forhøjelse (jvf. Tagværket). Ogsaa Sideskibenes Ydermure er skalmurede i ny Tid. Af Støttepillerne paa disses Ydersider var før Istandsættelsen kun den nordvestligste bevaret i oprindelig Form, med to Afsæt, af hvilke det nedres Skraaflade havde Vandnæseprofil og Afdækning af glaserede Mursten (Fig. 5, Nr. 17). Søndre Sideskibs Vinduer, af hvilke det østre er indknebet mellem Støttepillen og den ældre Udbygning, har simple, for hvert Vindue vekslende Karmprofiler, hulet, rundet eller skraafaset; i nordre Sideskib er Karmene derimod kun falsede, medens Spidsbuerne her har Pryd-

stik. Før Istandsættelsen var der bevaret Rester af Stavværk i de to Vestvinduer[15], bedst i det tredelte, bredere søndre, ringere i det smallere, todelte nordre; det gamle Stavværk, der i Modsætning til det nye var uprofileret, delte Vinduerne i 18 Tommer brede Lysninger, et Maal, der er bibeholdt fra Koret. De vestre Taggavle er begge ensartede, syvtakkede med to spidsbuede Højblændinger, men den søndre, der slutter sig til en Fortanding i Højkirkemuren, er paafaldende ringe Murarbejde af daarligt brændte Sten.

Tagværket maa gentagne Gange være fornyet og har sikkert skiftet Form allerede under Opførelsen. Oppe over Højkirkens Hvælv ses paa Taarnets Østmur Toppen af en indhugget Taglinje (Fig. 11) til et Tagværk, der ikke har ligget meget højere end Spidsen af det stejle, senromanske Tag og været ganske fladt. Det svarer til Midtskibets nuværende Bredde, men viser, at Højkirkemurene paa et vist Tidspunkt har været 2 m lavere end nu, idet Tagskraaningerne ikke vilde kunne forenes med Midtskibets Hvælvingskapper. En tilsvarende Tagflugt spores paa Indersiden af nordre Sideskibs Vestgavl og var før 1880'erne ogsaa kendelig paa Sideskibsgavlenes Ydersider. Man maa derfor antage, at alle tre Skibe har været samlede under et fælles Tag, som dog kun har ligget en kortere Tid, idet man samtidig med Hvælvslagningen i Midtskibet maa have ført Højkirkemurene op til deres nuværende Højde og derved bragt Skibets Ydre i Harmoni med Koret. Efter Hvælvslagningen har Midtskibets Tag haft stejlere Rejsning end nu, idet en paa Opmaalingen fra 1881 kendelig, nu udslettet Taglinje naaede op mellem Taarnets øverste Glamhulpar.

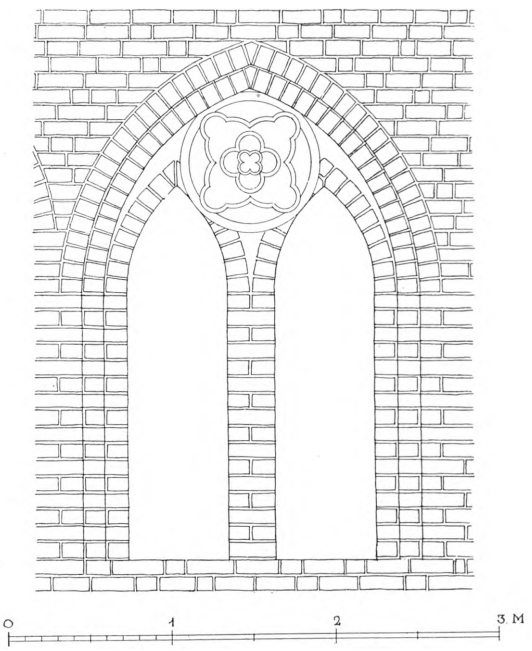

Fig. 10. Næstved S. Peder. Vindue, med Kalkmaleri, i Taarnets tredie Stokværk. Maalt af C. G. Schultz 1932.

Samtidig med Skibets Ombygning er rimeligvis den bevarede Rest af den romanske Korsarm omdannet i det Indre. Et lille vestre Rum (nu Vaabenhus) overdækkes af et Krydshvælv med Ribber af lignende Profil som Sideskibshvælvene, hvilende paa agernformede Konsoller. Det større Østrum (nu Ligkapel), der tidligere aabnede sig ind mod Skibet med en Arkade, har et halvt Tondehvælv.

Taarn. Endnu medens det romanske Skib stod, men sikkert efter at det gotiske Kor var saa nogenlunde rejst, har man grundlagt Taarnet, der staar skævt for det nuværende Skib, idet det kun flugter med Midtskibets nordre, ikke med dets søndre Mur, et Vidnesbyrd om, at denne sidste er rykket udad. Taarnets ydre Bredde stemmer nøje med den romanske Korsarm, der sikkert har svaret til det oprindelige Skib. Munkestenene er lidt smallere, tykkere og mere uregelmæssige end Korets, og Munkeskiftet har Tendens til overtallige Løbere. Den stærkt fornyede Sokkel, hvis Formstensprofil (Fig. 5, Nr. 19) ligner Korets, brydes af Hjørnelisener, der naar op til Murenes oprindelige Højde. Taarnrummet, der nu tjener som Vaabenhus, ligger paa Grund af den meget svære Sydmur skævt i selve Taarnbygningen. Vestdøren er moderne, men har haft en spidsbuet Forgænger af ukendt Alder.

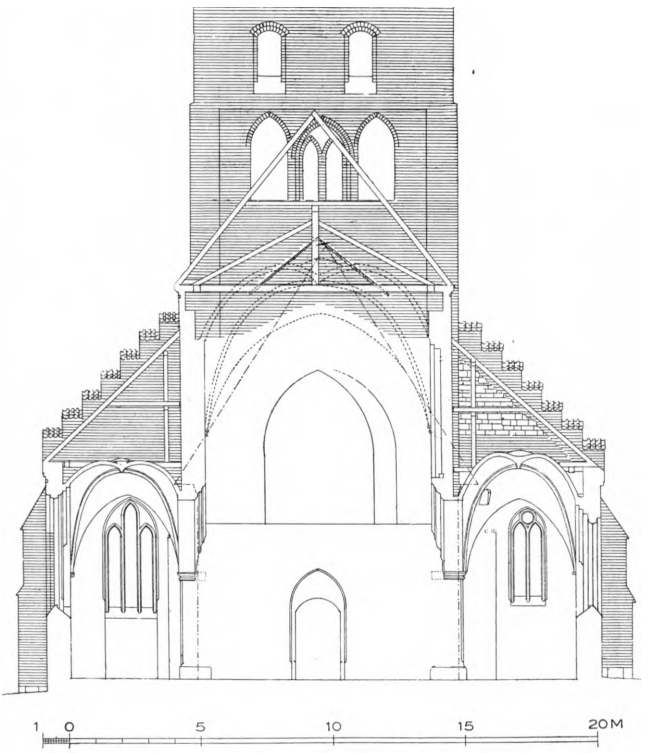

Fig. 11. Næstved S. Peder. Tværsnit af Skibet, set mod Vest. Det senromanske Skibs Rejsning er vist ved stiplede Linier. C. G. Schultz 1932.

Rummet har oprindelig været lavere end nu, idet der omtrent i dets halve Højde har siddet et Hvælv, hvoraf man ser runde Skjoldbuelinier og i Nordvesthjørnet Rester af en spidsrygget Ribbe med Pærestavprofil (Fig. 5, Nr. 5). Til dette forsvundne Hvælv svarer de to Vinduer i Nord og Syd, hvis ret leddelte Karme har Skraakanter vekslende med Rundstave, og hvis Stavværk, i Profil svarende til Korets, er fornyet efter fundne Rester (*ÆNA* Fig.23—24). Det nuværende Hvælv, der kun sidder lidt lavere end Højkirkens, er udpræget sengotisk, hviler paa spidse Helstens Skjoldbuestik med rundede Kragled under Buefoden og har Halvstensribber med svag Krydsrude (svære Overribber og Topblok). Til denne Hvælvingshøjde svarer Vestvinduet, der har lignende, men ikke saa talrige Profiler som de to andre og Prydstik over Buen, samt den spidse Taarnbue, der dog er ændret i 1880'erne, idet den før vel havde Højde som nu, men i Overensstemmelse med Taarnrummets Placering

sad længere mod Nord og skævt for Midtskibet. Den i Nordvesthjørnet indbyggede Trappe, som kun er tilgængelig fra det indre, har rundbuet Dør, rund Spindel (15 cm svær) og tøndehvælvet Loft. Mellem det forsvundne, lavere og det nuværende Taarnrumshvælv viser Trappen sig som en Skraamur i Hjørnet, og i de tilsvarende Vægpartier er der mod Nord og Syd spidsbuede Sparenicher. Det nuværende 2., oprindeligt 3. Stokværk, har tre Vinduer med femfalsede Karme, i det vestre og søndre (lukket i sengotisk Tid) med vekslende Rundstave mellem Retkantled, i det nordre med rundede Kanter i Stedet for Rundstave. Det nuværende 3. Stokværk har i Taarnets ældre Tilstand tjent som Klokkestokværk. Mod Øst, ind mod Skibets Loft, er der bevaret et spidsbuet Tvilling-Glamhul, af hvis Aabninger det ene nu tjener som Loftsdør, flankeret af to anselige, spidsbuede Blændinger; saavel Glamhulspejlet som Blændingsfelterne er pudsede og kalkede, og i Spejlets Mørtel ses indridsede Linier, et System af Firpas, der har tjent som Grundlag for *kalkmalet Ornamentik,* hvis Farver nu er forsvundne (Fig. 10). Mellem Blændingsfelterne er Murfladerne rødkalkede. De andre Sider af tredie Stokværk har nu ingen Aabninger, men mod Nord og Vest to Blændinger med fladbuede Tvillingstik. De er sikkert ombyggede samtidig med, at Taarnet efter Aar 1500 har faaet paabygget sin nuværende øvre Afslutning, Glamstokværket og Gavlene. Munkeskiftet er her regelmæssigt, af brede, tykke Munkesten, og Fugerne er i Modsætning til de ældre rillede med Murskeens Kant. Klokkestokværket, som mangler Lisener, har til hvert Verdenshjørne to falsede Glamhuller, mod Øst fladbuede, til de andre Sider spidsbuede og ledsagede af to Cirkelblændinger. De trettentakkede Gavles Blændingsdekorationer er karakteristiske Eksempler paa Egnens sengotiske Type; det faste System af slanke, smalle Højblændinger, der enten har vandret Afslutning over en kort Hængestav eller Trappestik, brydes af Cirkelfelter og to store, rektangulære Midtfelter. I Detaillerne er de to Gavle noget forskellige; Østgavlen har fire Cirkler og i

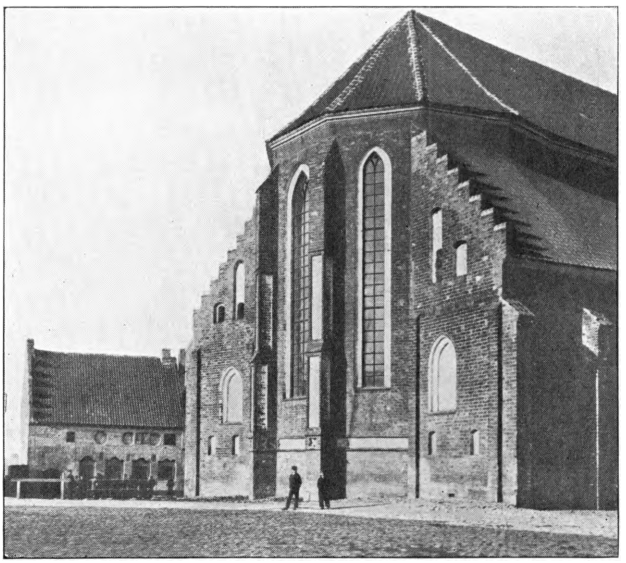

Fig. 12. Næstved S. Peder. Kirkens Østparti før Istandsættelsen. I Baggrunden »Peder Syvs Hus«, nedbrudt 1881.

Midtfeltets Bund et fordybet Kors med lodrette Tværled paa den vandrette Arm (Byens Vartegn, se S. 73 og Fig. 1), Vestgavlen kun tre Cirkler og i Midtfeltet Tilløb til Muring i Fletværksmønster.

De ved Hovedistandsættelsen fjernede *Forlængelser af Sidekorene* havde ganske enkle, sengotiske Former (Fig. 12). Gavlene efterlignede Sideskibenes Vestgavle, men Blændingerne var fladbuede. Hvælvingerne havde Halvstensribber.

Foruden disse sentmiddelalderlige Sidekor har Kirken haft to andre *forsvundne Udbygninger,* begge paa Sydsiden. 1431 vidnede 16 Mænd, at det søndre Kapel, som da stod bygget ved Vaabenhuset op til S. Peders Kirke, ligesom Kirken tilhørte Skovkloster af gammel Ret. Kapellet, der 1443 kaldtes Søndre Vor Frues Kapel, brugtes senere som Sakristi[16]. Vaabenhuset, hvis Indre var overhvælvet med to Hvælv, har sikkert staaet foran den gamle Syddør, og efter de noget uklare Maalangivelser fra 1700'erne maa de to Udbygninger antages tilsammen at have dækket næsten hele Kirkens Sydmur fra Vesthjørnet hen til den romanske Korsarm. De blev nedrevne 1798. Udenfor Vaabenhusdøren og foran Kvindedøren i Nordsiden synes der at have været »Luder« af Træ (Rgsk. 1605 og 1607).

V. H. 1932

Fig. 13. Næstved S. Peder. Munkesten med Billede af S. Katarina.

Bygningen vides at have gennemgaaet større Istandsættelser 1725, da Tagets »Hulsten« (Munketegl) for en stor Del erstattedes med Fladsten (der købtes 16671 lybske Tagsten, samt 3000 lybske, 3000 gammeldags og 3000 ordinære Mursten) og 1798—99. Allerede 1701 siges det, at »de to mellemste Mure« (sikkert Skibets Højkirkemure) havde givet sig ud fra hinanden, og i 1840'erne truede Hvælvene med Nedstyrtning, saa at Kirken lukkedes 1849. I 1852—56 gennemførtes under Ledelse af Arkitekt N. S. Nebelong en Hovedistandsættelse, især af Tagværk og Hvælvinger; Gesimserne ommuredes, der indlagdes nye Jernbjælker i Stedet for Træankre, Vinduerne forsynedes med Støbejernsstel, de ydre Mure afskuredes og kalkedes mørkerøde, ligesom de havde været tidligere. Ved denne Lejlighed lukkedes Skibets gamle Norddør, og Taarnrummet indrettedes som Vaabenhus. Kirken genindviedes 7. Oktb. 1855[17]. 1872 indrettedes den romanske Korsarms vestre Del til Vaabenhus og østre Del til Ligkapel. Denne Ordning og Vestdøren i Taarnet er siden bibeholdt, men iøvrigt udslettedes næsten alle Spor af tidligere Bygningsistandsættelser ved den ofte nævnte, 1883—85 gennemførte Hovedistand-

sættelse efter Forslag af Arkitekt J. D. Herholdt og under Ledelse af Arkitekt V. Ahlmann. Som det tilstrækkeligt fremgaar af Bygningsbeskrivelsen, tilstræbtes det i Hovedsagen og i mange Detailler at rekonstruere Kirkens ældre Tilstand. Paa visse Punkter (Taarnbuen) sejrede Datidens Trang til at rette og forbedre. Af Enkeltheder skal kun nævnes, at der overalt indsattes glathugne Sokkelkvadre af Granit i Stedet for de middelalderlige, raa Syldsten, at alle Mure rensedes og repareredes, og at Tagværkerne fornyedes. I Taarnets Vindfløj læses SPK.

I søndre Sideskibs Vestvæg er 1890 indsat en i Murgrus ved Taarnet funden *Munkesten,* 27,5 × 12,5 cm stor, med Billede af S. *Katarina,* bærende Krone paa det udslagne Haar, Blomsterscepter i højre Haand og Hjul i venstre (Fig. 13). Linierne staar svagt ophøjede, saa at Billedet maa antages at være paatrykt med en Form, hvori Tegningen har været fordybet; sikkert en Billedstok til et Træsnit med hvide Linier paa sort Bund.

Et Par grøntglaserede **Ler fliser* med indridset Liljemønster som i Præstø (Type 1, se S. 32) fandtes 1924 under Gulvet i nordre Sidekor. Nu i Næstved Museum.

KALKMALERIER

Samtidig med Kirkens Istandsættelse eftersøgtes 1883 Kalkmalerier; Arkitekt Ahlmann mente, at Væggene for en stor Del har staaet i Stenens røde Farver, da der fandtes rødkalkede Mursten med hvidmalede Fuger. Desuden blev der dog iagttaget en Mængde fragmentariske Billeder, baade paa de firkantede Arkadepiller, paa Korets Ydervæg og i Højkoret. Iflg. Kornerups Beretninger tilhørte Brudstykkerne to, tre forskellige Tidsaldre, idet man fandt flere Lag Maling ovenpaa hinanden. Den Arkadepille, hvorpaa det nedennævnte Korsnedtagelsesbillede fandtes, var malet paa alle fire Sider, og det samme gjaldt den tilsvarende søndre Pille, hvor man bemærkede to større Helgenfigurer, hvis Ansigter var skjulte af et Epitafium. En Helgenskikkelse paa søndre Pillerække forestillede S. Olaf. De bedst bevarede Malerier restaureredes 1884 af Kornerup[18].

Kirkens mærkeligste Kalkmaleri, Billedet af *Kong Valdemar Atterdag og Dronning Helvig* fra Tiden snart efter 1375, findes paa Korets Nordvæg, malet paa Murfladen mellem Kløverbladsbuen og Fladbuestikket under Højkirkemuren (Fig. 14). Lige over Trekløverbuens øverste Spids troner Gud Fader, strengt frontalt, holdende foran sig den korsfæstede Søn (ingen Due). Til begge Sider knæler Kongeparret, hvis Figurer er i større Format end Naadestolens. Dronningen bærer Krone over det hvide paryklignende Hovedsæt, brunrød Kjole med Lændebælte af firkantede Led og derover gul, grønt-

foret Kappe. Kongen, som har lyst Fuldskæg, bærer en spids, kronet Hjelm med Dække for Ørerne. Rustningen dækkes af en brunrød, med grønne Søblade (Hjerter) strøet, kortærmet Vams med hvide Bræmmer, hvidt Hoftebælte, hvori en Dolk og et Sværd, samt hvide Handsker. Under denne korte Overklædning kommer Underkanten af den gulligbrune, hvidprikkede Rustning tilsyne, en Farvegivning, der genfindes paa Bagsiden af Laar og Læg, medens Forsiden af Laarene er grønliggraa, Knæene og Skinnebenet hvide

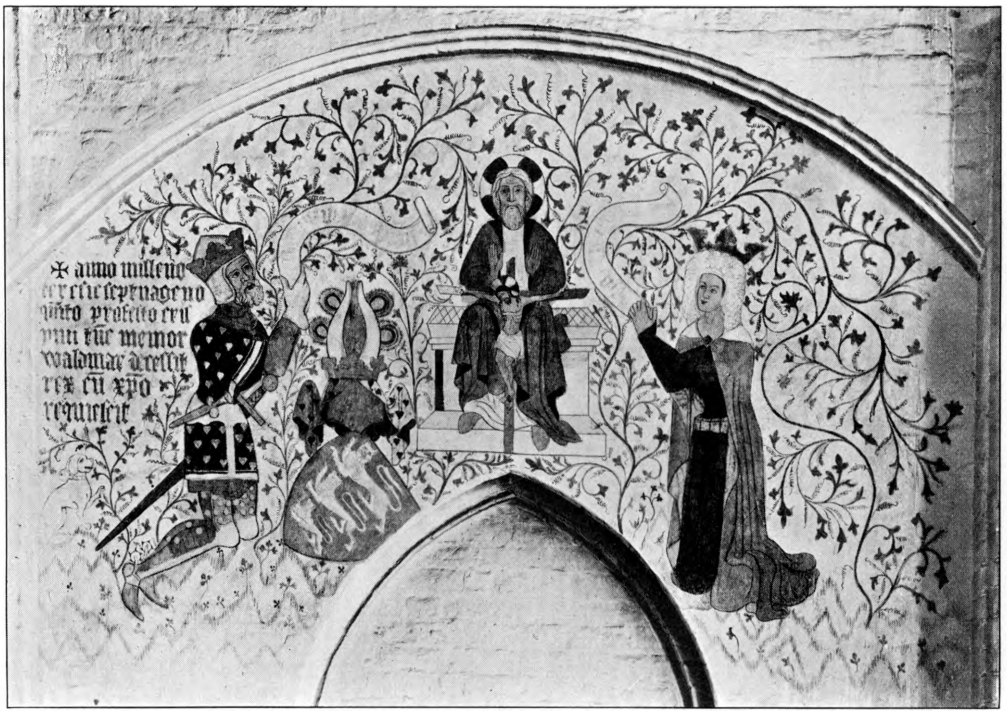
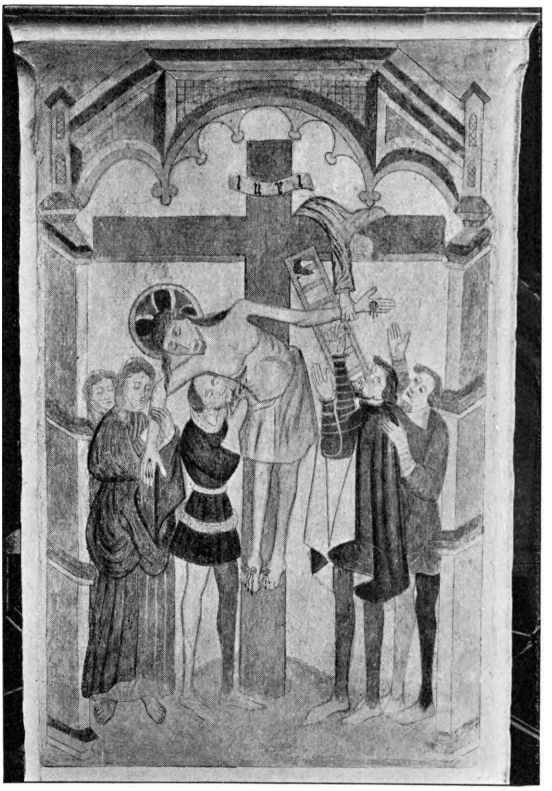

Fig. 14. Næstved S. Peder. Kalkmaleri o. 1375. Valdemar Atterdag og Dronning Helvig. Efter Fotografi til Lund: Da. mal. Portrætter.

ligesom Remmene til de korte Hjulsporer. De brunlige Sko er spidse. Mellem Kongen og Naadestolen staar et Skjold, hvoraf kun den gullige Tøndehjelm med hvide Vesselhorn og Hjelmklæde (blaat, strøet med sorte Hjerter, oprindelig vistnok mønjerøde, og rødt foret) samt Skjoldranden var bevaret; ved Fremdragningen saas, at Bundfarven var gul, men Løverne er moderne tilmalede. Bag hans Ryg er en rimet, latinsk Indskrift med sorte Minuskelbogstaver og rødt Begyndelseskors: »Anno milleno ter c sic septuageno qvinto profesto Crispini tunc memor Waldemar decessit rex cum xpo (Christo) requiescit« (»Aar Tusind, tre Gange hundrede, halvfjerds og fem, Dagen før Crispinus' Fest, da, lad det være mindet, døde Valdemar, Konge; han hviler med Kristus«). Derunder en lille Hund med Bjælde ved Halsbaandet og løftet

Forpote. Kongeparret vender Hovederne halvvejs mod Beskueren, men fra deres Hænder slynger Skriftbaand med nu ulæselige Bogstaver sig op mod Naadestolen, og i samme Retning leder Rankerne fra den grønne Jordbund, tynde grønne Stængler med smaa tredelte Blade og brune Slyngtraade. Maleriet var endnu ikke overkalket i Begyndelsen af 1700'erne[19], og ved den vanskelige Fremdragning maatte Hvidtningen tildels afskrabes med Kniv.

V. H. 1931

Fig. 15. Næstved S. Peder. Kalkmaleri o. 1425. Kristi Nedtagelse af Korset.

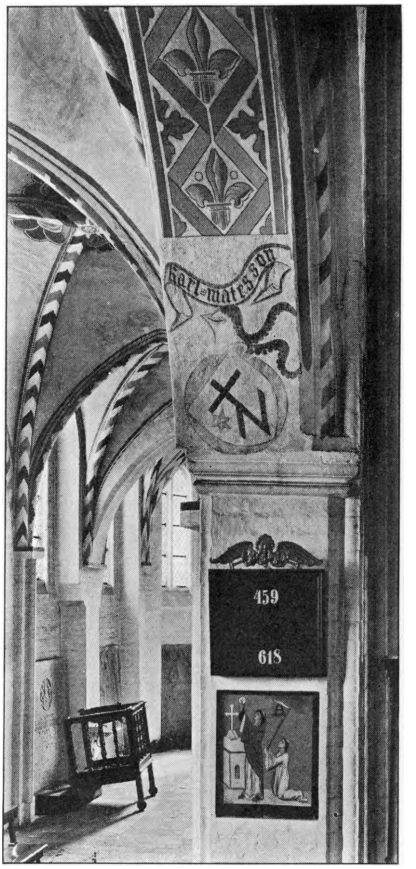
Det kan derfor ikke forbavse, at Bevaringstilstanden var ret daarlig og Farverne afblegede; foruden Rigsvaabnet var Kristusskikkelsen og Dronningens Ansigt stærkt medtagne.

Indskriftens Vers genfindes i Skovklosters Necrologium, her med et af Maleren glemt Rimord »esto«, som skulde staa efter »memor«. Teksten viser, at Billedet er malet kort efter Kongens Død 1375. I sit Testamente havde han skænket Skovkloster 50 Mark Sølv til daglig Sjælemesse for Kongeslægten og til et aarligt Mindemaaltid paa S. Sørens Dag. — Maleren er, som paavist af Beckett, den samme, der har arbejdet i Førslev (Ø. Flakkebjerg H. Sorø A.), og er paavirket af bøhmisk Kunst[20].

Lidt ældre end Kongebilledet var et Maleri paa en af Korets Arkadepiller »tilhøjre for Alteret«, forestillende et *Messeoffer*. En graa- og hvidklædt Munk, der staar foran et Alterbord med opslaaet Bog og Kors, løfter i begge Hænder en korsmærket Nadveroblat, medens en anden, knælende Munk trækker i Messeklokkens Reb. Paa dets oprindelige Plads havde man for at tilvejebringe en Billedflade borthugget et Stykke af Pillens profilerede Midtstav, og for at rette dette Brud paa Arkitekturen blev Originalmaleriet, der var malet paa glittet Puds med røde Konturer, desværre ødelagt 1883 og erstattet af en paa den nordre Arkadepille mellem Kor og Skib anbragt, moderne Kopi (Fig. 16, nederst). Paa en Tavle ved Originalbilledets Side skimtedes i en utydelig Minuskelindskrift Ordene: »Folmer Jacob ... vir

bonus«*) og under det saas Overdelen af et andet Billede, to Mænd holdende et Hus imellem sig.

I tre af de dekorative Nicherammer paa Korvæggen under Kongebilledet er bevaret Niche-Malerier fra Slutningen af 1300'erne, i den ene kun et simpelt, sort og rødt Mønster af Kvadrater, i de to andre Figurer, S. Laurentius i Diakondragt, med Bog og Rist, og Apostelen S. Thomas med lang, foroven vinkelbøjet Stav og sammenrullet Reb(?). Farverne er overvejende gult, rødt og sort.

V. H. 1931

Fig. 16. Næstved S. Peder. Kalkmalerier i Skibets nordøstre Arkade.

Paa Nordsiden af Skibets mellemste, nordre Arkadepille findes et *Korsnedtcigelsesmaleri* fra o. 1425 (Fig. 15). Frelserens afsjælede Legeme, hvis Arme er løsnede fra Korset, støttes af Johannes og af en Ridder, der med Munden opfanger Bloddraaberne fra Brystvunden. Til venstre for Korset støtter en anden Ridder Stigen, hvorpaa en Mandsling er krøbet op for at holde Kristi venstre Arm, som en Svend er beredt til at modtage. Billedet indrammes af en Arkade med Stræbepiller og perspektivisk Baldakingesims. Farverne er rødt, brunrødt og grønt samt sorte Konturer.

Paa Underfladen af to af Skibets nordre Arkadebuer er o. 1425—50 malet to *Vaabenskjolde*, skraatstillede med Hjelme og korte Hjelmklæder (Fig. 16). Nærmest Koret er Skjoldtegnet et rødt Bomærke ledsaget af en gul Stjerne, og i Stedet for Hjelmtegn er der et Skriftbaand med Minuskler: Karl Matesson**). I den følgende Bue er Skjoldet kløvet, med Maarie i Næ og halv Lilje, begge hvide paa blaa Bund, medens Hjelmklædet er grønt og gult.

Spor af ydre kalkmalet Dekoration, se S. 86, jvf. Fig. 10.

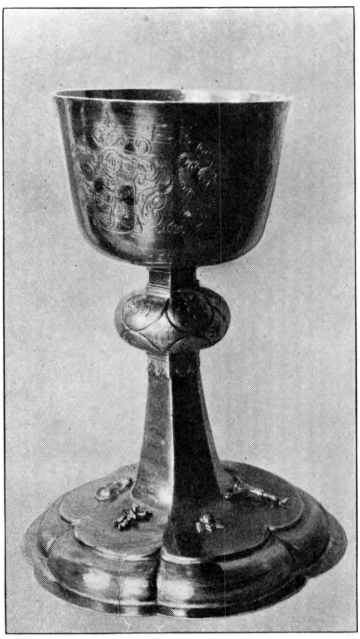
*) Den sjællandske Stormand Folmer Jacobsen af Adelsslægten Lunge nævnes i Tiden 1376—1411 og var bl. a. Medbesegler af Unionsbrevet 1397. 1410 lejede han Gods af S. Peders Kloster. (SRD. IV, 355).

**) En Mand af dette Navn, Søn af Raadmand Mads Karlsøn, solgte 1435 en Gaard Øst for S. Peders Kirke til Sorø Kloster (SRD. IV, 525).

INVENTAR

Alterbordet er nyt. Af ældre *Alterklæder* (sml. Messehagler) er bevaret 1) *af rød italiensk Fløjelsbrokade, skænket 1594 af Fru Inger Basse, der til Hjælp hertil fik 20 Dlr. af Kirken (Rgsk.); nu i Nationalmuseet. 2) Brudstykke af glat, rødt Fløjl med Rokokoguldbroderi, Navnetrækkene JAS og JAB under Adelskrone, og »Anno 1768« (sml. Kommode S. 95).

* *Alterdug* af hvidt Lærred med rød Silkesyning, skænket af Jomfru Anne Gøje 1667. Nu i Nationalmuseet.

P. N. 1917

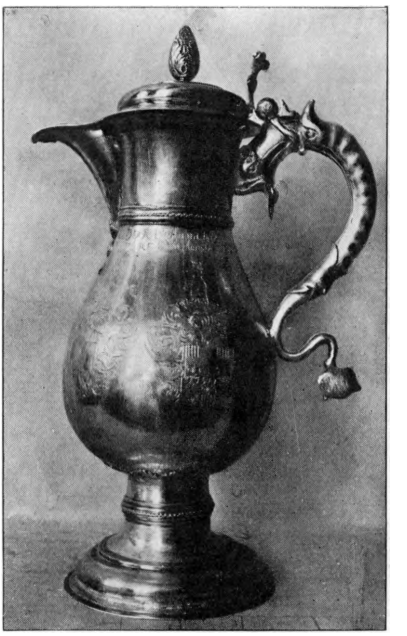
Fig. 17. Næstved S. Peder. Alterkalk fra 1679.

†Rødt, forgyldt *Skrin* til at forvare Dugen i, var ligeledes skænket af Jomfru Anne Gøje (Inv. 1701).

Altertavlen, opsat 1885, er et Maleri, Bjergprædiken, sign. »H. Olrik pinx:1880—82«, i samtidig Ramme efter Tegning af Arkitekt Ahlmann (Kaldsbog).

Af den tidligere *†Altertavle* er kun bevaret Storstykkets Midtfelt, et Maleri paa Træ (136 × 158 cm) malet af Hans Lauridsen, forestillende Nadverens Indstiftelse; Rammens plumpe Snitværk bortsolgtes 1893 (Kaldsbog). 1759 sagdes den at være større end S. Mortens Kirkes, men ikke nær saa kunstig gjort; Ziraterne bestod her i Malingen, men Billedhuggeriet var ringe. I Fodstykkets Midtfelt var malet Indstiftelsesordene, i Sidefelterne Lucas og Johannes, og under Midtfeltet: »Denne Altertavle haver salig Hans Horneman og Christence Rasmus Datter Bager ladet bekoste og opsætte«. Fodstykket flankeredes af to »Postamenter«: Moses og Johannes Døberen og yderst af Kerub-Vinger. Storstykket havde i Sidefelterne Malerier af Skabelsen og Kristi Daab under Salmevers med Guld paa Sort. Over Midtfeltet var ogsaa malet Salmevers og Fadervor. Topstykket var delt i tre Afdelinger over hinanden, og havde i nederste Afdeling fem Felter. I det midterste var Opstandelsen malet, til Siderne C. 5. og C. A. under Krone, yderst Matthæus og Marcus; denne Afdeling flankeredes af to Englefigurer med Basuner, og havde paa Gesimsen malet et Skriftsted og Anno 1683. Den mellemste Afdeling var flankeret af Lovværk og ved fire Søjler delt i tre Felter, det midterste med Salmevers, de to Sidefelter med Syndefaldet og Korsfæstelsen. Den øverste Afdeling havde Fgeledes tre Felter, med Himmelfarten i Midtfeltet og Salmevers i Sidefelterne, og flankeredes af Smaa-

søjler med Løvværk. Paa Topgavlen stod Kristus med Verdenskuglen, paa Gavlkammene laa Basunengle. Bag paa Tavlen var malet: »Udi den høye hellige Trefoldigheds Nafn, Gud Faders, Søns og Hellig Aands hannem til Ære og S. Peders Kirke til Beprydelse Anno 1683 d. 3. April haver sal. Hans Horneman, Raad og Handelsmand her i Nestved og Hans Hustru Christence Rasmus Datter Bager og deres fem levende Børn, Hans, Rasmus, Wilken, Johannes og Anne Horneman ladet denne Alter Tavle forarbejde, staffere, opsætte og bekoste«. Derunder: »Hans Lauridsøn Maler«[21]. — Tavlen har sikkert afløst den *Altertavle,* som Abel Schrøder d. æ. 1583—84 udførte, og som maa være identisk med en gammel Altertavle, der 1729—30 bortsolgtes fra Kirken og kom til Skelby, Tybjerg Hrd. (s. d.). Desuden har der været endnu »en gammel ubrugelig *Altertavle*«, der 1726 blev givet en Murmester i Betaling[22].

P. N. 1917

Fig. 18. Næstved S. Peder. Vinkande fra 1699.

En fra o. 1500 stammende lille **Fløjaltertavle* med Fremstilling af Hellig Knud Konge afgaves 1872 til Nationalmuseet. Den stod 1759 i Omgangen, og havde sin Plads »ret ved Hjørnet af Kirken (d. v. s. Skibet) og Koret, som er ud til Nord-Ost«. »Øverst i den venstre Side i Skabet er noget som et tomt Sengested uden Himmel, hvis Betydning ikke vides«. Spor efter dette forsvundne Snitværk ses endnu[23].

†Sidealtertavle. I Sakristiet stod 1759 »et gammelt katolsk Knælealter, 2 Alen højt, foruden Tavlen ovenpaa, som bestod af en Hovedforestilling og to Fløje. I hin sidder Maria med den korsfæstede Frelsers Legeme paa Skødet, havende en Kvinde ved hver Side. Neden under læses: »Sancta Maria ora pro nobis«. I den højre Fløj forestilles Morten Bisp, og derunder: Martin(us); i den venstre Fløj en Kvinde, og derunder:»O Magda en 7 «(!). Udvendig paa den højre Fløj var malet: Maria med Barnet paa Armen og derunder: »Ave rosa sine spina, contritorum medicina ... lilium placa tuum filium« (ɔ: »Hil dig Rose uden Torne, de Sønderknustes Lægedom ..., formild din Søn«); paa 4 Kanter af dette Mariæ Billede var 4 smaa Guldskjolde med Jesu gennemborede Hænder og Fødder, over hendes Hoved et Skjold med et rødt, gennemstunget Hjerte, og Indskriften: »O flos florum, o clarissima mulierum, o florens rosa, mater Domini speciosa« (ɔ: »O Blomsternes Blomst, den berømmeligste blandt Kvinderne, o blomstrende Rose, Guds yndige

Moder«). Paa den venstre Fløj var udvendig malet »en Abbed med et blot Sværd i Haanden, som han har sat med Spidsen til Jorden; i venstre Haand to Pile og en Stav med en Vimpel, som Dannebrogskorset er i«. Rimeligvis har Figuren forestillet Knud Lavard. Ifølge en anden Beretning fandtes Indskrifterne paa Skriftbaand, holdte af fire Mandsfigurer, og lydende lidt afvigende[24]. 1537 nævnes Vor Frue Alter (se S. 73).

Sengotisk *Apostelfigur,* Jacob d. æ., sikkert fra en Altertavle, er nu anbragt i det ene Søjlepostament ved Korskranken (s. d.).

Altersølv. Kalk, 23,3 cm høj, af kbh. Prøvesølv 1679 (Fig. 17). Sekssidet Fod med svagt udladende Tunger, hvorpaa støbte Smaafigurer (Krucifiks, to Englehoveder, to Englebørn, Salvator); rund Knop, der ved fordybede Linier er delt i Bladtunger, i hvis seks Mellemrum graveret JHS; sekskantet Skaft; Kumme med to graverede Vaabenskjolde (1. i Feltet en Vinranke, over Hjelmen to Arme holdende en Drueklase; 2. i Feltet tre sammenbundne Roser, over Hjelmen en lille Fugl mellem to Vinger) og JFEK 1680. Mestermærke for Jørgen Stilcke (Olrik 449). *Disk* med graveret Cirkelkors; paa Undersiden er graveret et Midtkors med Omskrift (1. Pet., 2. Vers 24) og langs Randen: »Anno 1680 Primo Januarij forærede Borgmester Johan Funck og hans dydige Kieriste Elisabeth Kriesch denne Kalch og Disch till St. Petri Kirche i Nestved«. Inventariet 1701 oplyser, at de blev foræret mod et Begravelsessted i Kirken.

Oblatæske, rund, af kbh. Prøvesølv 1699, med bølgetungede Rande; paa Laaget graveret samme Vaaben som paa Vinkanden og de tilsvarende Bogstaver FVR. A H V A. 1699. Under Bunden graveret: 11 Lod 2 q. Samme Stempler som paa Vinkanden.

Vinkande, 33 cm høj, af kbh. Prøvesølv 1699, med støbt Delfinhank og under Tuden nedhængende støbte Klokkeblomster (Fig. 18). Paa Bugen graveret: »Friderich von Restorf Anna Helena von Arenstorf«, derunder to Adelsvaaben og 1699; paa Fodranden: »M. Johan Ernst Wandall da værende Sognepræst«. Stemplet baade med Københavns Mærke og Næstveds Bymærke, med Københavns Guardeinmærke og Næstved Mestermærke GH (Olrik 614). Ifølge Inv. 1701 foræret af salig Oberstløjtnant Restorfs Frue[25].

Sygekalk, med firkantet Fod, hvis Hjørner er kølbueagtigt afskaarne, med rundt Skaft og ottekantet Knop. Stempel: IW 1731 (sml. S. Mortens Kirkes Sygekalk). I Kummen er der en, vistnok senere Vin- og Oblatbeholder. Samtidig *Disk* med graveret JHS.

†*Altersølv*. Stor sølvforgyldt †*Kalk* og *Disk* paa 56 Lod, nævnt 1673.

†*Oblatæske,* af Sølv, 17½ Lod, foræret af Nikolai Lund 1665, med hans Hustrus Navn og Kirkens Vaaben paa Laaget, nævnt 1673; stjaalet 1678—79.

†*Sølvkande* paa 43 Lod; nævnt 1673, stjaalet før 1683.

Forgyldt *†Sygekalk* og *Disk,* nævnt 1673 og 1701. †Lille *Sygekalk* hos Kapellanen i Helliggejst, nævnt 1701. †*Sølvftaske* paa 7½ Lod foræret af Sognepræst Mag. Bredal, nævnt 1701.

†Kalkklæde, »at lægge over Kalken, naar den var iskænket, at Svalernes Urenlighed ej deri skulde falde«, nævnt 1681 (Rgsk.).

Alterbordskrucifiks, 15 cm højt, af Elfenben, barokagtigt, paa nyt Træ.

Alterstager, 51 cm høje, af gotiserende Form, med opad tilspidsende Cylinderskaft; ved og mellem de tre fladrunde Skaftringe er svagere Rundstave. To »kantede« *†Lysestager* var skænkede af Iver Rotgieter[26].

*Lille metalstøbt *Rejsealter,* af nyere russisk Arbejde, der var hængt neden under Alterbordskrucifikset, er nu i Nationalmuseet[27].

* *Messehagel* af rød italiensk Fløjelsbrokade, ganske som Alterklædet, med to Vaaben (Dyre (Basse) og Emmike), to Indskriftbaand: »Frw Inger Bassis/F. oc M. Vaben/1594«. Guldgallonerne er vistnok fornyet 1763. Nu i Nationalmuseet.

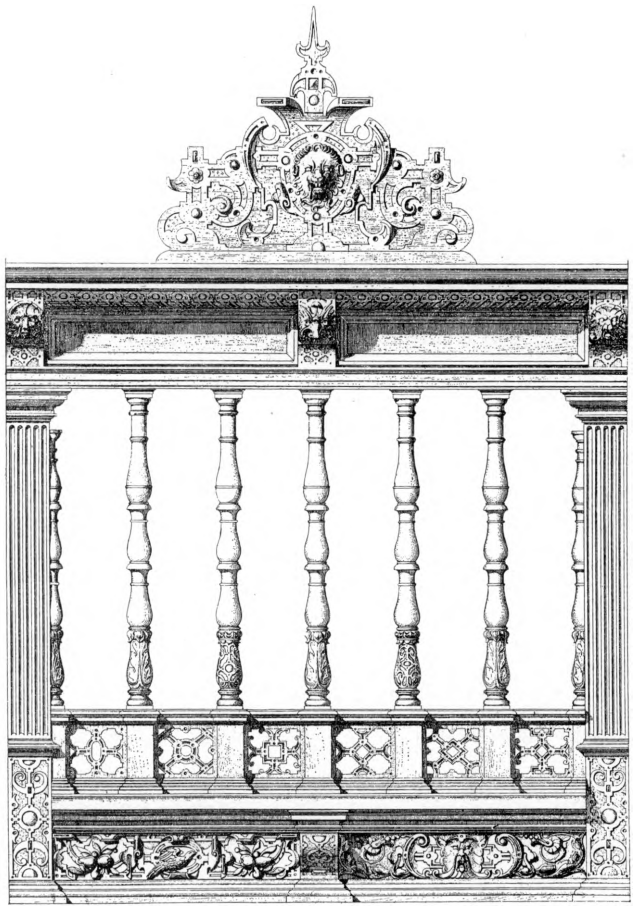

Fig. 19. Næstved S. Peder. Fag af Korskranken 1604. Efter Tegning af V. Koch 1881 i »Ældre nord. Architectur«.

Messehagel, af rødt Fløjl med metalstukket Krucifiks over Kranie og grøn Jord, og Anno 1768, opbevares sammen med Brudstykkerne af det samtidige Alterklæde i en

Kommode af Eg, bordformet, med buede Ben og een stor Skulle, der har Haandtag og Nøgleskilt af Messing i Rokokostil samt en med sort Træ indlagt Indskrift: »Alter Tøy af Hr. Etas Raad Jens Andreasen foræret til St. Peders Kerke i Nestved efter Ansøgning af da værende Sognepræst C. C. Bildsøe 1768«.

†*Sakristimøbler.* 1701 nævnes i Sakristiet: et stort velbeslaaet Egeskab med 13 Rum, til at forvare Kirkens Tøj i, en gammel jernbeslaaet Egekiste, en dito af Fyr, (antagelig de »tre gamle Kister«, der nævnes 1673) et gammelt Bogskab, en gammel Ørk af Eg. Endnu 1759 fandtes »en Del gamle *Skabe* og *Kister* af det haardeste Eg fra de katolske Tider«. I Muren var dybe Skabe med Jernsprinkel og Trædøre, »hvori Katolikerne har haft deres Relikvier og andre Helligdomme«. 1808 omtales et gammelt, meget forfaldent Skab i Kirkens Bagkor med Indskrift: MDXV (1515).

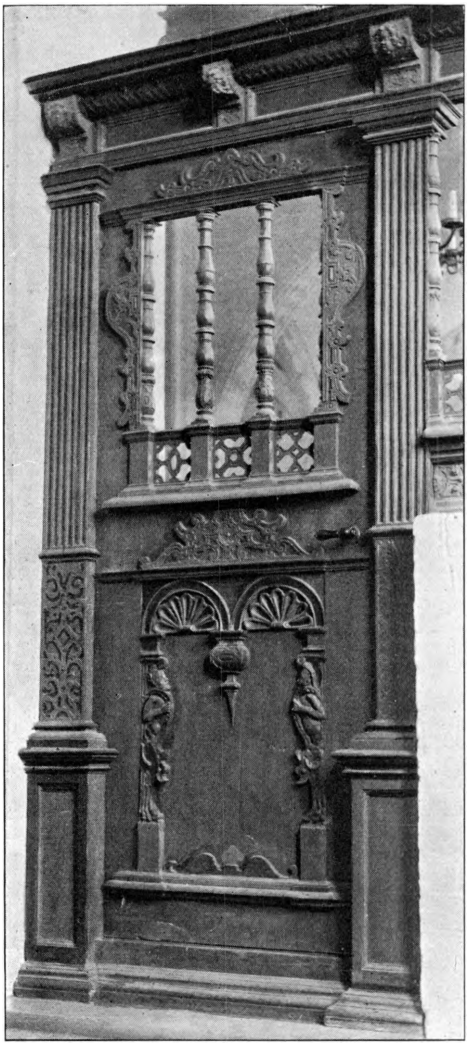

Fig. 20. Næstved S. Peder. Syddør i Korgitteret.

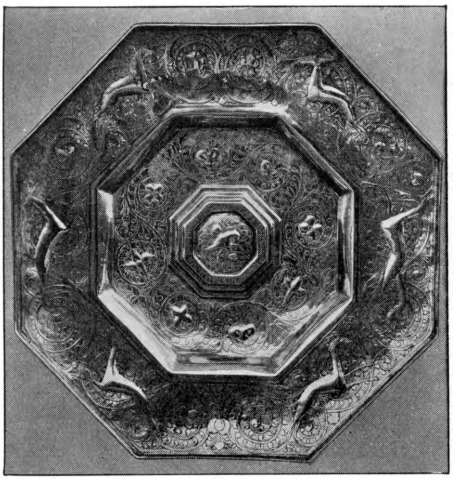
Alterskranke. Paa †Tralværket omkring Alterfoden stod (1759): »Dette haver Hans Horneman og Rasmus Horneman ladet bekoste og opsætte 1691«.

Korgitter i Højrenaissance fra o. 1604 (Fig. 19—20). Arbejdet maa være begyndt af Abel Schrøder d.æ. (død 1602), men nævnes i Kirkens Rgsk. første Gang 1603, da Abel Billedsniders Svende fik udleveret »Lim til Koret«, og da der kørtes Tømmer til Maren Abels. 1604 anskaffedes Jern og Søm til det nye Sprinkelværk. Efter en Regnskabsoversigt ydede 110 Borgere Bidrag til Arbejdet, der omfattede to Stykker paa begge Sider ved Prædikestolen, et Stykke bag Alteret, samt to nye Kordøre og tre andre Stykker derhos (paa den søndre og nørre Side) og kostede 102 Dl. 2 Mark 6 Skill. Af Egetræ brugtes 8 Stk. halv Vognskud, 43 Stk. Klapholt og 8 Stk. Pipholt. Rimeligvis har Prædikestolen dengang staaet tværs over Korbuen, og Korgitteret er derfor maaske ændret allerede i 1670'erne. 1744—45 blev det Tralværk, som var for Koret (d. v. s. Vestsiden af Korgitteret), forandret, saa at det kun var omtrent 2 Alen højt, og det borttagne anvendtes ved Døbefonten (s. d.).

Ved Kirkens Istandsættelse 1883 omstilledes Tralværket saaledes, at det afskildrer et Par Rum paa hver Side af Alteret, medens Opstillingen i Korets

Arkadebuer synes at være oprindelig. Her vender den enklere udstyrede Side indad mod Koret og den rigere, med skaarne Postamentfyldninger, Krumknægte og Pærestavgesims, mod Sideskibene; Topstykkerne dog omvendt.

Hveranden af Balustrene har forneden Akantusbladskede, hveranden Kassetteværk, og Topstykkerne (eet nyt) er meget varierende; Nordsidens Dør har paa Mellemstykket i Kassetteværk skaaret 1604; Sydsidens Portal og Dør er rigere udsmykket med Hermer (Fig. 20). I Kasetteværkets Bund er ofte brugt et lille Korsstempel. Kartoucherne er yderst afvekslende (Fugle, Frugtklaser, Englehoveder) og synes at vise, at Snitværket skyldes forskellige Billedsnidere. De bedste Postamentfelter findes ved Siden af Syddøren. Egetræet er nu renset. Ved Alteret er alle Topstykker nye, af egemalet Støbejern. (ÆNA 2. S. 1. R. Bl. 2—4)[28]. *Et tiloversblevet Stykke, med Balustre, indsendtes til Nationalmuseet.

V. H. 1932

Fig. 21. Næstved S. Peder. Daabsfad 1649.

Ved den nuværende *Korskrankes* Sider er opstillet to *Søjler* af Eg, i Bruskbarok, fra o. 1630. De høje Fodstykker har paa Forsiderne Muslingskalnicher, hvori indsat Figurer i højt Relief af Jacob d. æ. (sml. S. 94) og Johannes Døberen, omgivet af fladsnittet Rankeværk. I de korintiske Søjlers bruskede Prydbælter ses to Englebørn, det ene med Kors og flammende Hjerte, det andet med Anker. Søjlerne, der er hvidmalede med Fodstykkerne i blankt Træ, er komne til Kirken for faa Aar siden fra et Snedkerværksted.

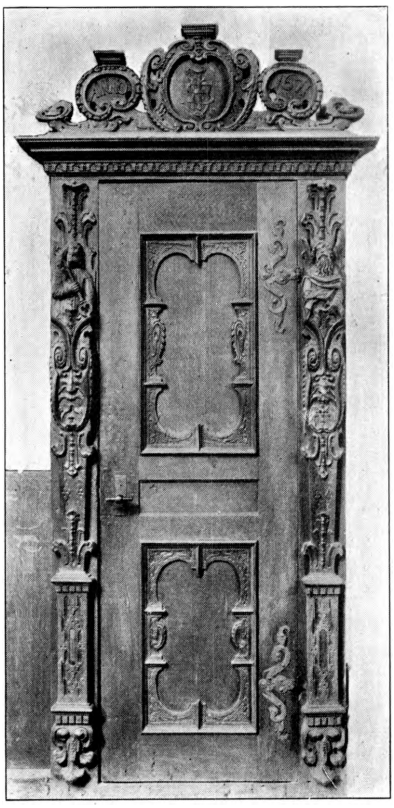
C. A. J. 1897

Fig. 22. Næstved S. Peder. Font 1502.

Krucifiksfigur, senromansk, lidt under Legemsstørrelse (se Fig. 7). Hovedet, med ny Kronering, har aabne Øjne, kort Fuldskæg og lange tynde Lokker; Legemet markerede Ribben, langt Lændeklæde i rolige Folder til og over Knæene og krydslagte Fødder. Figuren stammer fra den nærliggende Fodby Kirke (Sorø Amt), hvor den laa over

Hvælvingerne, indtil den 1884 skænkedes til S. Peders Kirke og restaureredes. Korstræ og Staffering er moderne.

†Krucifiks. 1759 hang paa den højre Side af Alteret i Koret paa en Pille et stort Krucifiks, over 4 Alen højt. 1604 renoverede Niels Maler det Krucifiks i Vaabenhuset (Rgsk.). 1808 fandtes i »begge Kirker tvende Krucifikser, som begge vansirer Kirkerne«.

C. A. J. 1897

Fig. 23. Næstved S. Peder. Prædikestolens Opgangsdør 1671.

Font af Malm, støbt 1502 (Fig. 22). Omkring den skaalformede Kumme (Tvm. 86,5 cm) løber en tolinjet Relief-Minuskelindskrift med rimede latinske Vers: »Anno milleno q(u)inge(n)teno q(ue) secu(n)do hic fons e(st) fusa baptismi co(n)stet ad usa preside no(n) p(ar)uo claustri silue(n)sis Olauo curato Iacobo tu(n)c reside(n)te probo hu(n)c causat Sueno p(ro)co(n)sul corde sereno hu(nc)* fautoru(m) m(er)ces deus esto piorum«. (»I Aaret Tusind femhundred og to blev denne Font støbt til Brug ved Daaben; da Olaf var Skovklostrets ikke ringe Forstander, og den gode Jacob var Sognepræst, lod Borgmester Svend af fromt Sind denne forfærdige. Gud vær(e) disse fromme Velynderes Løn«). I fusa og usa er a-Typen ødelagt, i Sueno og merces er s-Typen vendt, i hu(nc) er nc mislykket i Støbningen. Linjebegyndelserne markeres af ligearmede Kors. Om den keglestubformede Fod, der er støbt i ét med Kummen, staar over de øverste Randlister: »i — n — r — i«. I øvre Skriftbaand: »matheus — marcus — ioannes — lucas« adskilte af Kors og svarende hertil i nedre Baand fire smaa (7,5 cm høje) Relieffigurer, alle ens, forestillende en skægløs, langlokket Mand i Kappe med Bog i højre Haand.

Fad af haanddrevet Messing fra 1649, ottekantet, 77,5 cm i Tvm. (Fig. 21). Paa Randen er der Bølgeranker med springende Dyr: Mynder, Hind, Enhjørning, Hjort, Ræv; i Bunden Blomsterranker, hvori en Fugl, og paa Midtpartiets Kantflade graveret: »Hinrich Veldtman Bürger undt Bundtmacher in Stadt Lubeck MDCXLIX« samt et lille tomt Skjold. Inv. 1673 siger, at det sammen med et lille †Bækken er givet af Heinrich Bundtmager af

* 1759-Indberetningen har læst dette som huius.

Lybæk. Et †stort og et lille *Messingbækken,* der var givet af Anders og Karsten Kedelsmede, nævnes 1673 (jvf. Lysekrone Nr. 2).

Et *†Egepanelværk* med Jernværk med Dør, som havde staaet om Fonten, blev borttaget 1745 og senere solgt[29].

1759 siges, at Fonten stod i Kirkens sydvestre Hjørne nede ved Taarnet, men at den før skulde have staaet i Koret, hvor Sognepræstens Skriftestol var. Fonten var blevet flyttet i Kirkeværge, Raadmand Hansteens Tid og 1745 omgivet med det Tralværk, som tilforn var for Koret. 1853 blev Fonten atter flyttet op i Koret, hvor den endnu staar.

C. A. J. 1897

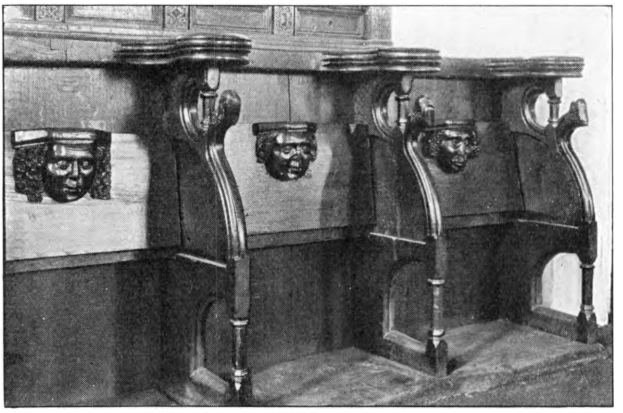
Fig. 24. Næstved S. Peder. Prædikestol 1671.

Prædikestol, paa nordre Side af Midtskibet, Snitværk i Bruskbarok fra 1671 af Lorents Jørgensen fra Holbæk (Fig. 24).

Efter Kontrakten fik »Lorentz Billedhugger paa Quandløse« 250 Dlr. for Stolen, skønt »saadant Arbejde kunde ikke gøres for 300 Daler«[30]. Af de syv Fag danner de to en Udbygning foran Opgangen; her begynder StorfelternesReliefserie: Adams Skabelse, Evas Skabelse, Gud Fader visende Adam og Eva Kundskabens Træ, Syndefaldet, Adam og Eva skjuler sig, Uddrivelsen af Paradis, Adam og Eva arbejder. Hjørnestatuetterne forestiller ni Apostle, med indridsede Navne i Fodstykkerne: S. Philippus med Stav, S. Bartholomes med Kniv, S. Simon med Stav, S. Tomas med Vinkelmaal, S. Jacobus minor med Kølle, S. Mathaeus med Stav, S. Judas Thadaeas(!) med Hellebard, S.Paulus med Sværd, S. Mattias med Bog. Underbaldakinens Bruskbøjler er nederst samlede i en svær Drueklase. Til Stolens vestligste Fag føjer sig langs Pillens Murværk en volutsvungen Ornament-Vinge, endende i et Englehoved. Paa Opgangspanelet sidder mellem to glatte Felter en Herme forestillende Johannes (med Kalk i højre, og en lille Stang med nedadvendt Knop i venstre Haand). Opgangsdøren (Fig. 23), der har to firkantede Fyldinger med symmetriske Rand-

ornamenter og svungne, graverede Hængselbeslag, indrammes af en Portal, hvis langstrakte Hermer forestiller Petrus og Andreas, og i hvis Topornament er reliefskaaret JHS og »Anno 1671«. Rygskjoldet, med ornamentalt Prydværk, har i moderne Tid faaet tilsat et nedre Felt. Paa Himlens Underside er der en Straalesol, paa dens Gesimshjørner Kerubhoveder med udspilede Vinger, over Hjørnerne Straalespir og herimellem Topornamenter, det ene med C 5. Bruskbøjler bærer en Spirlaterne med snoede Søjler, hvorimellem hænger en stor Drueklase; som Topfigur staar Kristus med Verdenskuglen (Fig. 8). Egetræet er umalet.

Stoleværk. Paa begge Sider i Koret findes en Række *Korstole* af sentmiddelalderlig Form, fra o. 1500 (Fig. 25), hver Side nu med syv Sæder, men oprindelig længere. Under de vandrette Armlæn er Skilleplankernes Forkanter udformede med ottekantede Smaasøjler og fremspringende Hoveder, hvoraf Nordrækkens er næsten helt udslidte, medens Sydrækkens er bedre bevarede; de fleste har lange Lokker, Huer, Hætter eller langt Hovedklæde; et enkelt Hestehoved forekommer. Klapsæderne er fornyede, men de oprindelige Misericordiahoveder er dog bevarede (paa Nordsiden kun 4). De flade pluskindede Ansigter har lange Lokker; et enkelt Hoved bærer Narrehætte med Æselsøren og Bjælde. Egetræet er renset. De kaldes 1759 »Latinskolens Disciples Stole«.

C. A. J. 1916

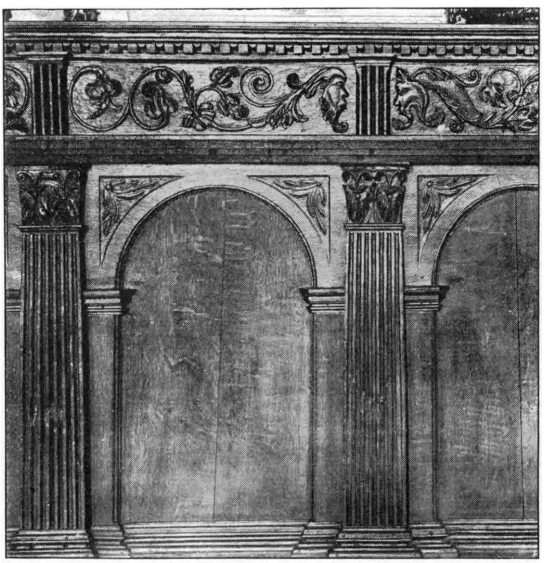
Fig. 25. Næstved S. Peder. Sentmiddelalderlige Korstole.

†*Skriftestole.* Paa den ene, paa venstre Side i Koret ved Tralværket mellem Kor og Skib, stod (1759): »Gud allene Æren. Hans Horneman og hans Hustru Margaretha Suhr haver Aar 1703 givet den(n)e Stoel til St. Peders Kircke og dens Sognepræster«. Paa den anden, »straks ved Alteret paa dets venstre Side« stod: »Denne Stoel er foræret af sal. Johan Hinrich von Busch i Nestved og hans Hustru Regine von Brusing til Capelianen og hans Efterkommere, og efter deres Død haver Otto von Busch den ladet opsætte og staffere 1707«. Paa Panelet under Vinduerne og over Døren var malet Skriftsteder (1. Krøn. 29.17, Joh. Aab. 2.5). †*Klokkerens Stol,* nævnt 1759, ved Alteret paa højre Side i Koret.

Stolestaderne i Skibet er udfort af Hans Snedker 1579—80 (Rgsk). Stilformerne staar paa Grænsen af Ung-og Højrenaissancen, men Enkelthederne

er ret varierende i Kvindestolene (Nordrækken) fra 1579 og Karlestolene (Sydrækken) fra 1580. Kort Kleinsmed fik 1580 Betaling for Laase til Dronningens Stol, kgl. Majestæts Stol og Raadsstolene. Tidligere har der været langt flere Stader end nu, men 1806 blev af fire Rader Stole de to nedbrudte og solgte[32].

Rigest udstyret er Dronningestolen østligst i Skibets Nordrække. Østpanelet (Fig. 26) har syv arkadesmykkede Storfelter og i Frisefelterne Akantusranker udgaaende fra naivt skaarne Masker, de to Sydgavle paalagte korintiske Pilastre og Topstykker, som er prydede med Vaabenskjolde, det ene med det danske Rigsvaaben, det andet med det meklenborgske Vaaben i Hjerteskjoldet og Rigsvaabnets Tegn i Bundskjoldet, alt i indlagt Arbejde med Vaabenfarverne antydet ved Valg af Træsorter. Christen Glarmester fik 1 Mark for det »Vaaben, han udkaste for Snedkeren og blev ilagt paa Dronningens Stol« (Rgsk.).

V. H. 1931

Fig. 26. Næstved S. Peder. Stolestadepanel 1579.

Gavlene ud mod nordre Sideskib har over toskanske Pilastre udskaarne Topstykker; i det ene et Kartoucheskjold med kronet FS, i det andet et Hjerteskjold med indlagt 1580. (ÆNA 4. S. IV. R. Bl. 6—7).

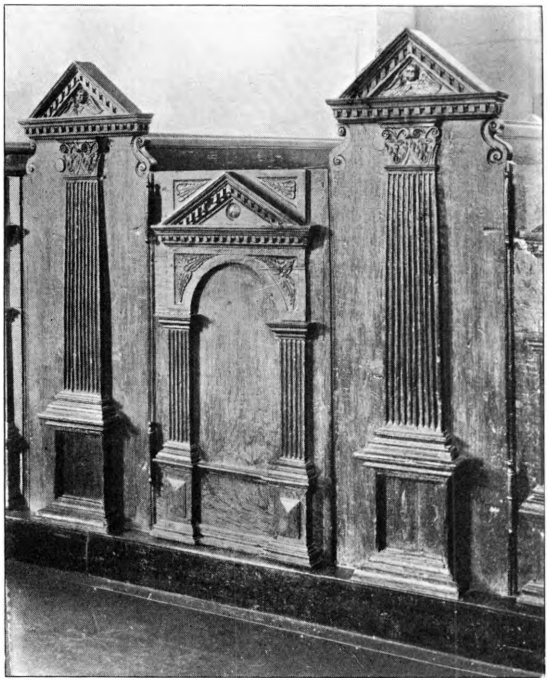
De almindelige Stolestader i Nordrækken (Fig. 27) har baade paa Syd- og Nordgavlene lignende Pilastre som Herskabsstolene, de fleste med korintiske, men enkelte i nordre Sideskib med toskanske Kapitæler, og derover smalner Plankerne med et Par Sidevolutter op mod Trekantgavlene, som fyldes af Englehoveder. Dørene mod Midtskibet er formede som Arkader med Perspektivhuller i trekantet Gavlfelt, Dørene mod Nord har derimod halvrunde Gavle med Muslingskal. Vestpanelet er inddelt omtrent som Østpanelet, men enklere; i dets Frisefelter er der indlagt Rammelinjer. Sydrækkens Stolestader, fra 1580, er enklere end Nordrækkens; de mangler f. Eks. Englehovederne i Gavltrekanterne. De tre noget anseligere Østfag, der vel er Kongens Stol og Raadsstolene, har toskanske Halvsøjler paa Gavlene og i Dørenes Arkader samt mellem Østpanelets Fag. Forsidens Egetræ er renset, Rygpanelerne egemalede.

†*Pulpiturer*, nævnte 1759. 1) i Korets venstre Side over Skriftestolen. Over

Opgangsdøren et Skriftsted (Ps. 84, V. 2—3), Vaabner med Bogstaverne NM — DR og 1709, (Oberst Niels Mundt til Rønnebæksholm, der mod en Kendelse til Kirken 26. Marts 1709 fik Tilladelse til at bygge et nyt Pulpitur med Benyttelse af Billedhuggerarbejdet paa en gammel Stol, som ved samme Lejlighed blev fjernet)[31].

2) I Korets højre Side over Latinskolens Stole, bygget af Oberst Svane.

3) Lige overfor Prædikestolen (mellem 4. og 5. Pille), sirlig malet og med forgyldt Løvværk, med 9 Vinduer; bygget af Sognepræst Jacob Coefoed, Raadmand Klingberg og Farver Tandrup »for en Snes Aar siden«, (maaske samtidig med Nr. 4).

C. A. J. 1916

Fig. 27. Næstved S. Peder. Stolestader 1579.

4) Lige under Orglet, med to Karnapper; »Denne Stol er bygt med Kirkens Forsvars Tilladelse af Matthias Hansteen og Andreas Hochland Borgere og Handelsmænd her i Nestved Guds Huus til Prydelse dem og deres Arvinger til Saligheds Nytte Aar 1736«.

Orgel fra 1904—05, men indbygget i et ældre *Orgelhus* fra 1583—86, da Orglet blev bygget af Kongens Orgelbygger Hans Brebusk i København. Prydpiberne er ordnede i et højt smalt Midtparti og to bredere og lavere Sidepartier, og har forneden foran Pibernes Spidser en gennembrudt Snitværksramme med plumpe Ungrenaissancemasker, foroven elegantere Akantusranker. Over det fornyede Klaviatur sidder en glat Predella, som under de tre Hovedfremspring har tre nøgne Hermer, den midterste mandlig, de to andre kvindelige, af plumpt Arbejde; den flankeres af to Sidevinger med Kartoucheflige, Tøjguirlander og Frugtklaser. Ved en senere Reparation er Baandakantusvinger og -topstykker blevet tilsat[33]. Stafferingen er moderne.

1584 nedtoges et gammelt † *Orgeluærk*.

†Døre. Norddøren, Kirkens Hoveddør, beskrives (1759) som 4 Alen bred, 6 Alen høj, med en mindre Dør til daglig Brug, hvorover tre Felter, det midterste med tysk Skriftsted (Jch bin die Thür ...), det til højre med Frelserens Billede, det til venstre med Peder og Johannes. Indvendig paa Døren: Luc. 2

... »Gott zu Ehren und der Kirche zu einen Ziratt hat Johann Heinrich von Busch und seine Frau Regina Margarete diese Kirchen-Thür und die Maur renoviren lassen auswendig und einwendig 1703«. Syddøren, i det siden nedrevne Vaabenhus, var (1759) »til Anseende mindre og antiquere« og havde en Overskrift med Munkeskrift: »Opus est istud completum anno Domini 1524 Erasmus Abbate« (»Dette Værk blev fuldendt i Herrens Aar 1524, da Rasmus var Abbed«)[34] Rasmus Dauw var Abbed i Skovkloster 1515—1532.

Pengeblok af Støbejern, paa hvis Sider er reliefstøbt: »Juni d. 15 1849«.

Trætavle i Profilramme, ophængt over Pengeblokken, med Malerier forneden, forestillende S. Peders Kirke set fra Nord, og en nøgen Fattig, siddende paa Jorden, med en flad Skaal løftet i venstre Haand; og foroven to tilsvarende Vers og Aarstal 1633:

Kirckensz Bygning du tencke paa
thi du faar intet med dig her fraa
En erlig Ihukommelse det dig er
huis du giffuer Kircken til Guds Ehr

Di fattige hielp i deris Nød
Saa velsigner Gud dit daglig Brød
ti aldrig haffuer ieg sett den forlatt
som frøgter Gud oc giører gott.

Claus Maler fik 1633 for *†Blokken* at staffere og male og for Tavlen derover 6 Mark (Rgsk.).

Lysekroner. 1) 2 × 8 Arme og Prydbøjler; Topfiguren er en Mand ridende paa en Ørn. Paa Kuglen graveret og senere halvvejs bortætset: »Denne Krone hebbe ich forehredt in Sante Peters Karke in Nested den 7 Desember Ano
1630 Jahr ... Horneman ... (L)ubeck«. I Givernavnet er indskudt et graveret Skjold med ukendeligt Bomærke. Enkelte Dele fornyet.

2) 2 × 10 Arme og 10 Pyntearme med Topkugler, 10 Prydbøjler formede som Havfruer; Topfigur: Mand ridende paa Ørn. Paa Kuglen graveret: »Anno
1631 den 3. September hafver Kasten og Andris Olufsønner Kobber Smede af Flensborg samt deris Moder Marin Olufs som her i Chorit liger begrafvit denne Krone forærit thil Sancti Peders Kiercke ... Soli Deo Gloria«. Den meget anselige Krone ligner Nr. 1, men er rigere; adskillige Dele er moderne supplerede.

3) 8 Arme, hvorimellem Prydbøjler med Topkugler; derover 2 Sæt Prydbøjler; Topfigur: staaende Ørn med udslagne Vinger. Paa Kuglen graveret: »Gud alleene Ærren Hans Hornemand og hans Hustrue Catarina Eliesabeht Liunge hauer gifuet denne Krone til St. Peders Kircke Weier 80 Pund Aar 1730 Som er Jubel Aar«. Kronen er sikkert ældre, snarest fra o. 1625.

Af en *†Lysekrone* i Vaabenhuset var 1759 kun Jernstangen igen. Paa Vaabenhusvæggen stod i en Krans: »Gud allene Ære. Denne Lysekrone er foræret af Hr. Peder Hegelund og hans Hustrue Catrine Bodelle Maii til Guds Huuses Prydelse for Guds Børns Tjeneste om Hellig-Dages Morgener. Og

holdes den vedlige med Lys saa længe han og hans Hustru lever Næstved d. 16. Dec. 1721«.

Lysearme. Paa Skibets sydøstre Pille under Epitaf Nr. 5, meget anselig (Fig. 28), paa profileret Vægplade med Bærehaand; dobbelt volutsvungen Arm, hvis indre Slyng er formet som en Delfin med et bedende Menneske i Gabet (Jonas og Hvalfisken) medens det ydre Slyng fyldes af en Akantusblomst; to Tværarme er rigt dekorerede med Figurer, (Vildmand med Stav og Horn, Basunengle og svævende Smaaengle); under Vildmanden en Skjoldplade med graveret Indskrift: »Gud allene Eren Denne Liuse Arm hafver Hans Hornemand oc hans Hustru bekosted oc dertil gifved en Capital hvoraf ded skal holdes wed liige med 2½ ¶ Woxs Lius aarlig at brende fra Martini og til 14 Februarij. Anno 1696«. Den pragtfulde, svære Lysearm, hvis Stilformer tilhører Tiden o. 1625—50, afstives af en Smedejernsarm med krydsende Volutranker i et Trekantfelt. Indskriften er gentaget paa en malet Træ-tavle[35].

V. H. 1931

Fig. 28. Næstved S. Peder. Lysearm givet 1696.

Paa en anden af de søndre Arkadepiller sidder en Vægplade med Bærehaand til en mindre †*Lysearm*, der 1759 sad ved Prædikestolen »til Præstens Nytte i mørke Dage« og havde 2 Arme og Indskrift og Anders Olufsen Capper Smidt von Flensborg Anno 1628«. »Af et Matros-positur, som sidder midt mellem begge Armene, ses, at disse tvende Mænd have været Søfolk«. †*Lysearm*, der 1759 sad overfor Prædikestolen, havde Indskriften: »Carsten Olefsen Capper Smit v. Flensborg Anno 1628«.

Urværk (Fig. 29) i Taarnet, sign. Joh. Galle Nestved 1736[36].

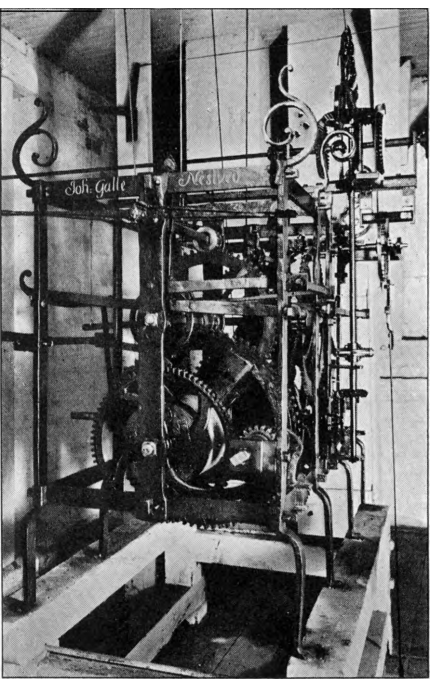
Klokker. 1) »*Middagsklokken*«, med Minuskelindskrift i een Linie: »anno d(omi)ni mcdlxxxviii feria tercia d(omi)nice tri(n)itatis hoc opus co(m)pletu(m) fuit per manus artificu(m) videlicet I(o)h(an)ni[!] Pauli cu(m) soc(i)o«. (»I Herrens Aar 1488 paa Tirsdagen efter Trefoldigheds Søndag blev dette Værk fuldendt ved Kunstnernes Hænder nemlig Johannes Paulis med hans Fælle«). Indskriften fortsættes paa Klokkehuen: »Vitt vocor et tunc Magnus Tuonis Petrus Hemigi proconsules tutores Sueno Bru(n) Margeret Rask (»Vitus kaldes jeg, og da var Mogens Tuesøn og Peder Hemmingsen Borgmestre, Sven Brun og Margaret Rask Kirkeværger«). Under Indskriftbaandet fem Grupper

af fem korsstillede Brakteataftryk samt to Støbersigiller: Johannes Pauli og Oluf Kegge. Tvm. 110 cm. (Uldall S. 212).

2) »*Stormklokken*«, omstøbt 1919 af de Smithske Støberier, Aalborg, og tidligere omstøbt 1843 af I. C. & H. Gamst, Kjøbenhavn. Klokkens middelalderlige Forgænger hang i Lydhullet, hvorfor Høyen af dens Minuskelindskrift kun kunde læse: »... mox ut vocem dvi p(re)dicantes audivit beatus Andreas relicto ...«[37].

3) »*Tiklokkem*«. Omstøbt af Gamst & Lunds Efterfølgere i København 1862.

Den 19. Marts 1669 blev den omstøbt i Næstved af den lybske Klokkestøber Hans Hönnemörder og 1671 atter omstøbt af Arnth Clemens i Lybæk[38].

V. H. 1932

Fig. 29. Næstved S. Peder. Taarnur 1736.

4) *†Den store Klokke,* der, iflg. Præsteindberetningen 1759, »havde saa god og stærk en Klang, at man havde hørt den i Herlufmagle, som er en stiv Mil fra Næstved«, blev omstøbt 1660—61 af Jørgen Hansen af Kalundborg, 1663 af Hans Meyer i København, 1665 af samme i Næstved, 1697 af Peder Ludtzou (Lützen) i Næstved; den revnede 1730—38, blev nedtaget af Taarnet 1741 og solgt 1766 til M. C. Troschell[39]. Indskriften paa den ene Side lød: »Deo honori ædi ornamento et omnibus usui fusa est hæc campana d 11 Sept 1697 pastore primario mag: Ernesto Wandel consule Henrico Polman senatoribus Henrico Lafrentz et Christiano Olai filio fusore Lutzen cura vero Christiani Buch com(m)inistri hujus loci et beneficio auditorum ecclesiæ, quæ est Divi Petri« (»Gud til Ære, Kirken til Prydelse og til alles Gavn er denne Klokke støbt d. 11. Sept. 1697, da Ernst Wandel var Sognepræst, Henrik Polman Borgmester, Henrik Lafrentz og Christian Olsen Raadmænd, af Klokkestøberen Peter Lutzen paa Foranstaltning af Christian Busch, Stedets Kapellan, og med Hjælp af Menigheden ved S. Peders Kirke«).

Paa den anden Side stod under Kongemonogrammet C 5:

Fuld Slag jeg for dig slage maa
naar Timen den er omme
For Liig jeg ofte og maa gaae
med Bromme Lyd og Bomme

Jeg ringer tit paa Kirke tiid
med Kammerater andre
Naar jeg dig kalder, kom med Fliid
Paa Him(m)el-Vej at vandre.

GRAVMINDER

Epitafier.[40] 1) Trætavle i profileret Ramme, 78 × 61,5 cm, sortmalet med forgyldt Fraktur: »Her will begraffuis Christen Andersen«, Skriver i Soer 7 Aar, Birkefoged 12 Aar, Bonde 24 Aar, Forstander i Nestved Hospital 22 Aar, Byfoged 6 Aar, Raadmand 8 Aar, »Dette wor skrefvet 1607, og wor hand daa 67 Aaer hand døde i sit 87 Aaer«. Tavlen er ret opmalet, saa at Indføjelser ikke kan konstateres. Vestligst i nordre Sideskib.

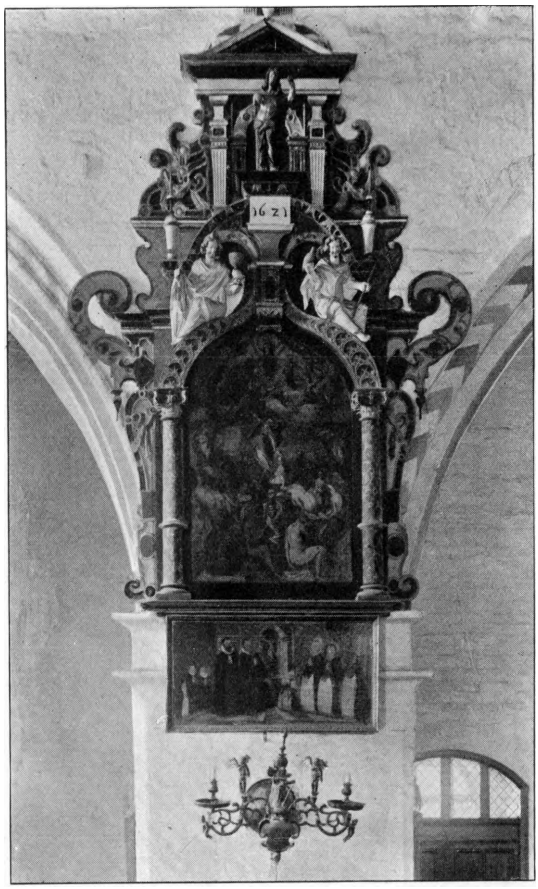
2) Trætavle i profileret Ramme, 85 × 133 cm, med Maleri, en Borgerfamilie knælende paa begge Sider af et Krucifiks og som Baggrund Jerusalem. Helt opmalet. Underskrift med forgyldte Versaler: »Dette Monument haffer bekostet« Clavs Lavrisøn Holst, Borger i Nestvid samt hans Hustru Jehane(!) (1759: Johanne) Knudsdater efter hans s. Hustru Anne Nielsdater (2 Sønner, 6 Døtre), som Gud kaldede 27. Febr. 1607, desligeste den anden Hustru Anne Pedersdater (1 Søn, 1 Datter) kaldet 13. Aug. 1612 (1759 læst som: 7. Mai 1612), »sameledis dene tridie Høstru som endnu efter Guds Velge lefver med ... oc lever endnu med hvrande(!)« (1759: »efter Guds Villie lever med med hannem. Nogle flere Ord, som har været her at læse, er rent udslettede«). Ved Portrætfigurerne staar deres Navne og stundom røde Kors: Clavs Holst, og Sønnerne Hans, †Lavris, †Lavris, †Jørren, de tre Hustruer og 9 Døtre af hvis Navne nu kun kan læses: Maren, ... sabet, Ellenne, Anne (3 Gange); mindst tre Piger har røde Kors. Paa nordre Sideskibs Nordvæg.

3) Opsat o. 1607. Lille Snedkerarbejde med Snitværk i Højrenaissance af Abel Schrøder den ældres Skole. I Midtfeltet (40 × 39 cm) er et noget ubehjælpsomt, ret figurfattigt Dommedagsrelief; i Topfeltet en Forkrænkelighedsallegori, Barn med Kranie, og i Baggrunden et Røgelseskar. I Hængekartouchens Krans er indfældet et rundt Alabastrelief (16 cm i Tvm.), formodentlig nederlandsk, Kristi Gravlæggelse, og forneden malet 1607. Stafferingen, overvejende Guld og Hvidt, er fuldstændig fornyet 1885 ligesom Indskriftens gyldne Versaler paa det konsolformede Postament: »Dette Monument er bekostet af Jacob Leippe, Organist, fød til Cotwitz [Colwitz] og Hustru Catharina Hansdaater, fød til [Flensborg] dem og deres Søn S. Christopher Iacobsøn til en Ihukommelse som hensov 160- [7. Okt. 1602, i hans 13. Aar, og ligger her tvært for begravet]. Teksten er udfyldt efter Afskriften 1759. I søndre Sideskib.

4) Kattrine Clausdater med Ægtemænd. Lille snedkret Ramme, ganske enkel, med joniske Søjler, og Topstykke med to smaabitte Rundbuefelter mellem toskanske Pilastre, kronet af en Trekantgavl med Englehoved. Egetræet er renset undtagen Midtfeltets Maleri (70 × 63 cm): 4 knælende Figurer (3 Mænd og en Kvinde) samt et Svøbelsesbarn ved Foden af Kristi Kors. Over alle Portræthovederne er smaa røde Kors. I Hængeornamentet, hvis

Bund tidligere har været sort, helt opmalet hvid Fraktur: 1623, 29. Juni døde s. Kattrine Clausdater fød i Itzhchoe(!) herneden under begravet med begge hendes s. Mænd M: Daniel Kruffue [død 28. Maj 1591] og Christoffer Blasen, som døde 7. Juni 1615« »och haffuer Peter Holck Børger i Itzhchoe samme Taule ladet renneuere ...«. I søndre Sideskib[41].

5) Opsat 1621, nu uden Navn (Fig. 30). Anselig Snitværksramme i »Næstved-Senrenaissance«stil.

C. A. J. 1897

Fig. 30. Næstved S. Peder. Epitaf 1621 uden Navn.

Over de korintiske Søjler er Storfeltets Bue ejendommeligt formet som to store Volutsving, hvorpaa der sidder to Kvindefigurer: Tro og Haab, og som øverst paa en Konsol med Aarstallet 1621 bærer en Statuette af Frelseren, staaende foran Topfeltet. Den kassetteagtige Sideornamentik er stærkt udtunget i Volutter. Stafferingen synes at være fornyet baade i 1700- og 1800'erne; i det rundbuede Midtfelt findes et meget figurrigt og stærkt bevæget Dommedagsbillede.

I Stedet for Postament er der under Fodlisten anbragt et Familiebillede i spinkel Ramme, paa Træ (57 × 112 cm): knælende Portrætfigurer foran en graa Bagvæg med et lille gult Krucifiks staaende i en Alterniche; to voksne Mænd, tre Drenge, Hustru og to voksne Døtre, tre Smaapiger; den ene Mand, een Dreng og fire Døtre har røde Kors over Hovederne. Underskriften var forsvundet allerede 1759 [42]. Paa Midtskibets Sydvæg.

6) Opsat 1625. Paa et Midtfelt af sort belgisk Skifermarmor, 82 × 69 cm, læses svagt fordybede forgyldte Versaler: »Dette Monument lod s. Marene Hr Willadtzes Børns Formynder bekoste och ofver hendes Graff her wdi Nested Kircke opsette den 11. Agusti(!) Anno MDCXXV«. Tavlen er indfattet i en Ramme af Sandsten med spinkle joniske Søjler, tungt-buet Gesims- og Fodliste, lille buet Topgavl; Sidevinger og Hængeornament har Bruskværk i ret fladt Relief. I Hængestykket er indfældet en mindre, sort Tudsstens-

tavle med Skriftsted (Joh. 6, 40). Sandstenen er graamalet og forgyldt, Søjleskafterne marmorerede. Vestligst paa Midtskibets Nordvæg.

7) Opsat 1625 af Borgmester Rasmus Jørgensøn og Magdalene Mogensdatter. Stor Snitværksramme, hvis Opbygning er renaissancemæssig fast, medens Enkelthederne præges af Bruskbarok; Storvingerne mangler nu. Snitværket er ikke fra det Schrøderske Værksted (sml. Nr. 8). Den brogede Staffering, hvori Hvidt, Blaat og uægte Guld dominerer ret stærkt, er fornyet i 1800'erne. I Hængekartouchen opmalet gul Fraktur, Ægteparrets Navne (1759 siges, at Dødsaar og -dage ikke var udfyldte) og Sentenser over to Bomærkeskjolde samt 1625. Postamentfeltets Indskrift er fuldstændig forsvundet. Storfeltets ret ubehjælpsomme, maaske uheldigt opmalede Maleri (116 × 84 cm, paa Træ) forestiller Familien knælende under Kristi Kors, som tegner sigmodensort Himmel; ældre Mand og 4 Sønner (de tre med røde Kors over Hovedet), Hustru og 4 Døtre (een med Kors); ved Korsets Fod ligger 3 Svøbelsesbørn, alle med røde Kors. Topstykkets Maleri forestiller Engelen og de tre Kvinder ved Graven. Paa søndre Sideskibs Sydvæg, østligt.

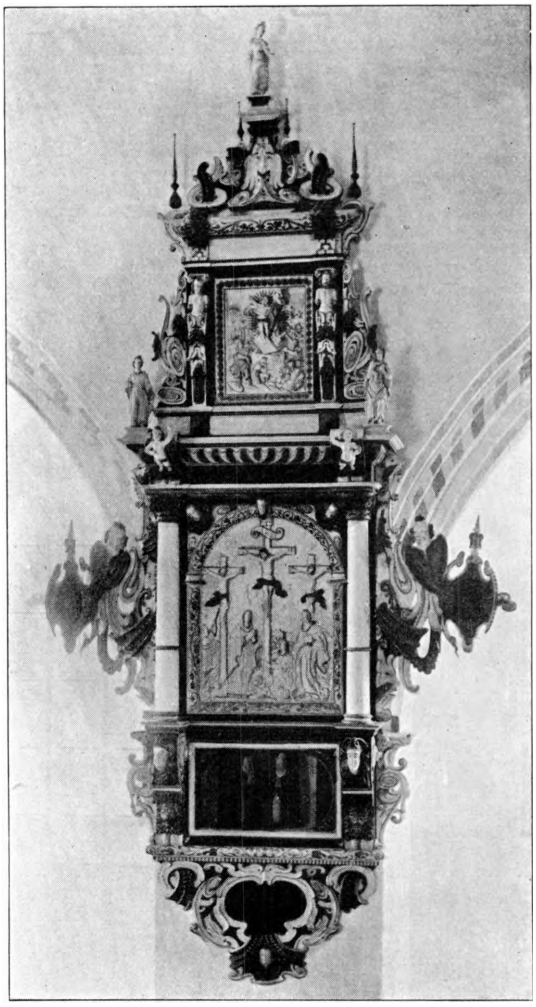

Fig. 31. Næstved S. Peder. Epitaf 1626 over Willum Mikkelsen.

8) Opsat 1626 over Byskriver Willum Mikkelsen (Fig. 31). Anseligt Snitværk af samme Haand som Nr. 7, men rigere. De store, stærkt svungne Sidevinger er bevarede. I Storfeltet, omrammet af en Arkade med Vinrankeslyng, et anseligt Korsfæstelsesrelief med 3 Kors, Maria, Johannes og Magdalene; i Baggrunden Jerusalem. Topstykkets Relief forestiller Opstandelsen. Paa Storgesimsen og som Topfigur staar tre kvindelige Statuetter (Dyder). I Stafferingen dominerer Hvidt, Sort, Guld og Lasurer; Reliefferne er hvidmalede med forgyldte

Enkeltheder. I Storvingernes Ovalfelter er Bomærkeskjolde og Aarstallet 1626. Hængestykkets Personalindskrift er ødelagt med Undtagelse af et Par Slutningsbogstaver, men er afskrevet 1759. Epitafiet var bekostet af Karen Nielsdatter over hendes Mand, Byskriver Willum Mikkelsen, død 21. Marts 1620; hun døde 9. Febr. 1628. Det i Postamentfeltet indsatte Maleri paa Træ, 47,5 ×87,5 cm, forestiller Ægteparret, (over hans Hoved rødt Kors) knælende ved et lille gult Krucifiks; vistnok af samme Maler som Nr. 7. Paa Midtskibets Sydvæg, vestligt[43].

Hude 1904

Fig. 32. Næstved S. Peder. Epitaf over Anders Caspersøn Moller, død 1632.

9) Opsat over Anders Caspersøn Møller, død 1632 (Fig. 32). Anseligt og rigt Snitværk i »Næstved-Senrenaissance«stil, sikkert af samme Haand som Nr. 5. Storfeltets Relief, o. 112 × o. 79 cm, forestiller Kristi Opstandelse; i Baggrunden ses tre Kvinder vandrende til Graven. Paa Postamentet staar slanke Kvindefigurer med skaarne Navne, Fides og Patientia, paa Konsollerne, og mellem dem ligger et omhyggeligt udskaaret Kranium. Over Storgesimsen Kristus paa Korset, Adam og Eva og to Englebørn; en tredje Engel er anbragt som Topfigur. Kompositionen er barokt-livfuld, Enkelthederne derimod renaissancemæssige. Konsollerne med Dyderne er rykkede ud til Siden for Storsøjlerne; i Vingernes Ornamenter er der indskudt Smaasøjler, Topstykket er tredelt med to Sidekartoucher. Den renaissancemæssige Staffering er opmalet i 1800'erne; i Hængestykket, paa Gesimsen og Topfelterne Bibelsteder. I Postamentfeltet: Her ligger begravet »Andders Caspersøn Møller«, død 2. Jan. 1632, og Hustru »høisalige« Karen Arntsdaater, død (Dato nu erstattet med

Streger), med deres Børn. (I 1759 læst: Anders Castesen Müller, død 2. Jan. 1632, og Hustru sal. Karen Arens D.). I Bomærkeskjoldet et sammenskrevet AC. De snørklede Frakturbogstaver er sikkert af samme Haand som Almissetavlen fra 1633 (se S. 103). I søndre Sideskib, østligt.

10) Maleri, paa Træ, forestillende Dommedag, med talrige stærkt bevægede Figurer, i Ramme med glat Rundstavprofil omgivet af bruskbarokke Ornamenter, vistnok af Abel Schrøder d. y. Egetræet er renset. I Hængeornamentet er moderne indsnittet: B. Corfitsen 1620. Baade Navn og Aarstal maa være urigtige. Epitafiet er sikkert identisk med det »Epitaphium med Dommedag,
à la Spranger, sat over Contrafeyer Christian Frantzen, der døde 1630, af hans Børns Formyndere«, som Høyen har noteret 1832. Højt paa Højkorets Sydvæg.

11) Ottekantet Trætavle i Profilramme, 105 × 77 cm, sortmalet med forgyldt Frakturindskrift paa Tysk over Hanz Schutsz, født 1600 i Meckellburgh i Kribs, tjent Danmarks Krone i 12 Aar, sidst under Ritmester Biørn Uldfeltz »Compagnier« som Løjtnant, død 18. Maj og begravet her 1649. Nederst et Vaaben med Bueskytte i Skjold og paa Hjelm. Søndre Sideskib.

12) O. 1650, uden Navne. Snitværk af Abel Schrøder d. y. Storfeltets Relief forestiller Kristi Nedtagelse af Korset, Topstykkets Gravlæggelsen, flankeret af to Figurer, Marcus og Lucas, og kronet af Andreas med Kryds-Kors. Profilerne er for en stor Del Springlister; paa den tunge Gesims og det tilsvarende Postamentled er der fladsnittet Ornamentik; de snoede Søjler er omvundne af Vinranker; Vingerne, som har mistet de Figurer (1759: de to andre Evangelister), der skulde udfylde de gennembrudte Nicher, og Hængeornamentet har kraftigt Bruskværk. Skriftfelterne var allerede 1759 tomme. Det siges dengang, at det var af ren Eg uden al Maling, »det ypperligste i hele Kirken formedelst Billedhuggeriets Kostbarhed«. Paa Midtskibets Sydvæg.[44]

13) 1660. Stort Maleri paa Lærred, 235 × 238 cm, utvivlsomt af Hans Lauridsen (Fig. 33). En tæt sammenstillet Familiegruppe med knælende Figurer: Mand og fire Drenge, af hvilke den mindste staar med Hatten i Haanden, fire Hustruer og fem Døtre, af hvilke den mindste, der er klædt i rødlig Dragt med Blomster paa Haaret og Tulipan i Haanden, staar foran Hustru Nr. 3. I Forgrunden endvidere to legende Smaabørn (paa Spindesiden) og to sovende Svøbelsesbørn (paa Mandssiden). Bag Figurernes Hoveder Kristi Gravlæggelse. Paa en Tavle under Profilrammen svungne hvide Versaler: »Rasmus Christensøn Raadmand her i Nestved oc hans fire salige Hustruer nemlig Susanna Henrichsdaater, Maren Jens Hollenders Daater, Maren Rasmusdaater Bacher, Maren Torchelsdaater Brant oc deris fellids Børn til Hukommelse ... Anno 1660« (1759 læst som 1669), samt tilføjet: »Renoveret 1736«. Paa Midtskibets Nordvæg, vestligst.

14) 1672, over Mag. Christiern Clemmensen. Snitværksramme i Bruskbarok, ret tørt og stivt Arbejde af en Abel Schrøder-Elev. I Topornamentet Kristi Gravlæggelse; som Topfigur den opstandne Frelser staaende paa Verdenskuglen, med Død, Slange og Djævel, og flankeret af to siddende Engle. I Storfeltet, hvis Ramme er skaaret som Ranker i gennembrudt Arbejde, et Maleri paa Træ, Brystbillede (vistnok af Hans Lauridsen) af Mand og Hustru. I Hængestykket latinsk Indskrift med forgyldte Versaler over M. Christiernus Clemmentinus, 1596 født i Aarhus, 1616 akademisk Borger, efter at have forladt Danmark 1617 i 14 Aar gennemrejst Tysklands, Italiens, Frankrigs, Englands, Belgiens Byer og Akademier, og imidlertid Efor for nogle af Sefeld' og Juulers Familie, 1631 Økonom paa Herlufsholm, 1635 (1759 læst som 1632) Mag. i Filosofi, ægtede Metta, Datter af Hr. Matthias Jacobæi, kgl. Livlæge og Aarhuskannik, med hvem 7 Sønner og 4 Døtre, 1641 overflyttet fra H. til Nestved, 1647 Vikar ved Kapitlet i Lund; i August 1654 død af Pest sammen med Hustru og to Smaasønner... Han hvilede her med Hustru og Børn. Clemens Clemmensen, den ældste Søn, satte dette Minde 1672 i September. Snitværkets Staffering, der efterligner Sandsten og Marmor, er moderne opmalet. (Da. mal. Portrætter IX, 135). I Taarnrummet[45]. Sml. Gravsten Nr. 61.

Fig. 33. Næstved S. Peder. Epitafiemaleri 1660. Rasmus ChristensØn. Efter Fot. til Lund: Da. mal. Portrætter.

15) Opsat 1674 af Hans Horneman (Fig. 34). Snitværk fra Abel Schrøders Værksted. Bortset fra Postamentgesimsen er Kompositionen næsten uden Arkitekturled. Storfeltet flankeres af Statuer, Tro og Haab, staaende i ornamentalt opløste Nicher; paa Topstykkets Bruskværk sidder to Basunengle; en lille Topfigur er uden Symbol. Stengraa Staffering med Forgyldning og lidt Farver. I Hængeornamentet gylden Frakturindskrift, at 1674 har Hans Horneman Raadmand samt Hustru Christendtze Rasmusdaater Bacher ladet dette Epitafium bekoste dem og deres syv Børn til Ihukommelse. Hans første Hustru Abele Pedersdaater Friis bortkaldede Gud 1654 Paaskemorgen uden

Livsfrugt med ham; Hans Horneman hensov 16<80 25. Juni>, Chr. R. B. 16<98 1. Aug.>. I Storfeltet Maleri paa Lærred, sikkert af Hans Lauridsen,

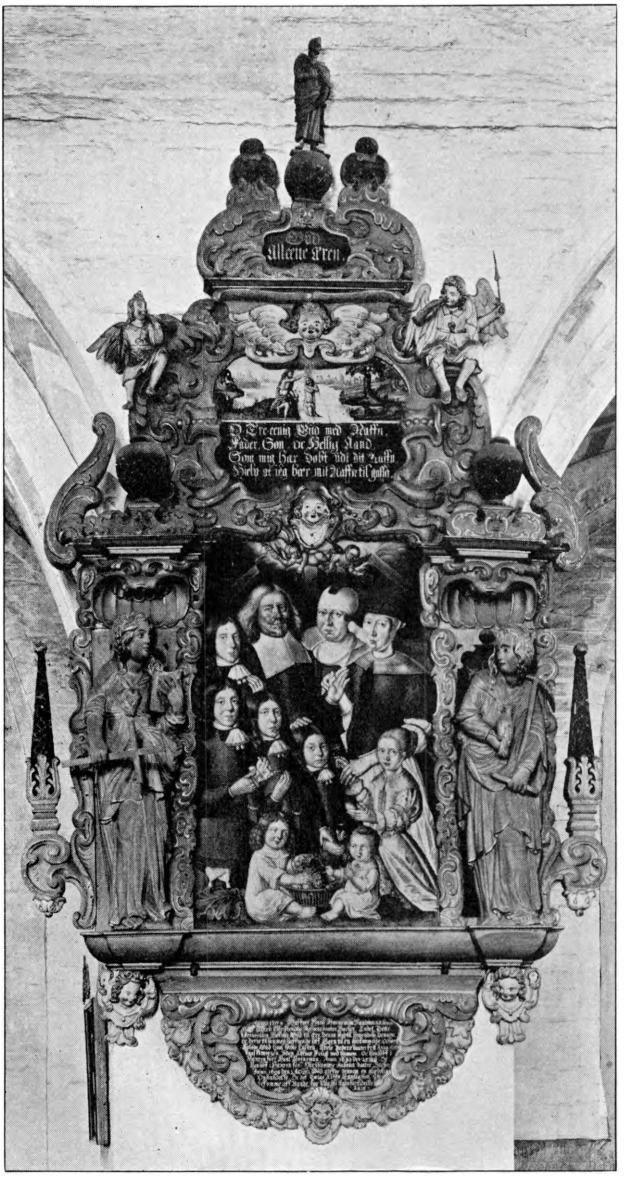

Fig. 34. Næstved S. Peder. Epitaf 1674 over Hans Horneman. Efter Fotografi til Lund: Da. mal. Portrætter.

en tæt sammentrængt Gruppe med knælende Figurer, hvis Tal stemmer med Indskriften; over Portræthovederne to Smaaengle med Kranse. I Topstykket et lille Maleri: Kristi Daab og derunder et tilsvarende Vers Paa Midtskibets Nordmur. Sml. Gravsten Nr. 47.

16) Stentavle (Fig. 35). Oprejst 1681 24. Juni af Eiler Schrøder og Hustru Vivike Laursdatter over hans sal. Fader Abel Schrøder, Billedhugger og Organist til S. Mortens Kirke i 42 Aar, Ægtemand med Hustruen Mette Petersdatter i 47 Aar, Fader til 9 Børn, af hvilke de 6 hviler med ham »hernedenfor«; han døde 5. Marts 1676, hun 16□. Oval Tavle af Ølandssten, 55 × 82 cm, kantet af Bladkrans med Englehoved forneden; over Indskriften SDG (ɔ: Soli Deo Gloria), under Indskriften: C G D - E C O . Stenen sad udvendig paa nordre Sideskibs Vestgavl; nu i nordre Sideskib paa Arkadepille ved Prædikestolen[48].

17) Rudeformet Kisteplade af Messing opsat paa ny Trætavle. Mag. Claus Mulle (!), Søn af Mag. Hans Mule, Sognepræst i Nyborg og Provst i Windinge Hrd. og Ellen Christensdatter, født i Welby i Fyn 19. Okt. 1655, dimitteret fra Gymnasio i Odense 1672, Rektor i Assens 3 Aar, og her i Nestued 1 Aar, Kapel-

lan hos sin Fader i Nyborg 1684, succederede ham som Præst og Provst 1692, kaldet til Sognepræst til S. Peders Kirke i Nestued og Fodby 1703, Provst i Tybierre Hrd. 1710, i Ægteskab først med Jomfru Anne Horneman 1684 (4 Sønner, 4 Døtre) kaldet 1714, derefter med Matrone Bergitte Jørgensdatter 1717, (han) bortsov 1720, 29. Okt.

†*Epitafium*. I Vaabenhuset fandtes 1759 under den delvis tilmurede Dør til Kirken en Begravelse og over den et Epitafium, hvis Hovedfelt da ganske manglede. Derunder stod en latinsk Indskrift, at Samuel Mogensen, Guds Tjener i Snesere Kirke satte dette Epitafium eller Monument 1614, i sit 49. Aar; under denne Indskrift var atter et latinsk Skriftsted, der sluttede med Dødsangivelsen 28. Marts 1633, og nederst et Skjold med Bomærke (Haand holdende en af to Slanger omvunden Stav, paa hvilken en siddende Due), hvorunder Præstens Navn: »Samuel Magni« og »Prudentiæ Christianæ«. (Sml. Snesere Prædikestol).
31. Marts 1633 betaltes der 50 Sldl. for Samuel Mogensens og Hustrus Lejersted[46].

V. H. 1931

Fig. 35. Næstved S. Peder. Mindetavle 1681 over Billedskærer og Organist Abel Schrøder, død 1676.

Gravsten. Kirkens bevarede Gravsten, hvis Tal nu er o. 70, blev omflyttede og ordnede 1883—85. De værdifuldeste er rejst langs Murene i omtrentlig kronologisk Orden, begyndende med de ældste i nordre Sideskibs Vestende og sluttende med de yngste i Højkoret og søndre Sidekor. De endnu i Gulvet liggende Sten er næsten alle samlede i nordre Sideskib, hvis Fag i Stedsbetegnelserne tælles fra Øst mod Vest. Enkelte findes i Taarnrummet.

Med Undtagelse af Nr. 1 er Materialet Kalksten, de ældre Sten, indtil Aar 1600, overvejende gullandske, de yngre ølandske.

1—9. Middelalderlige Sten.

1) Romansk, af Granit, 110 × 48 cm, med skraafasede Kanter (Overkanten skæv) og noget over Stenens Midte et ligearmet Kors i svagt Relief. Flyttet til Kirken fra Hans Hornemans Gaard paa Hjørnet af Kirkestræde og Axeltorvet 1883. Rejst paa Nordvæg.

2) Fra 1300'erne. Kun den øverste Del bevaret; paa den glatte Flade et indridset Processionskors, i hvis Midtcirkel et Bomærke. Gullandsk, nu

90 × 115 cm. Maaske fra Graabrødreklostret. Fundet 1889 ved Kloakgravning paa Hjørnet af Skomagerrækken og Ramsherred ved Arresthuset. Rejst paa Sydvæg.

3) Fra 1300'erne, trapezformet med Rest af fordybede Majuskler i Randskrift: »An(n)o d(omi)ni MCCC ... — ani ... q(ue) Herman«. Gullandsk, 174 × 83—65 cm, stærkt slidt. Rejst paa Nordvæg.

4) Germund Jakobsøn, Raadmand, død Blasii Dag 1406, med sin Hustru Tale. Reliefminuskler i Randskrift: »Anno domini mcdvi die Blasii o(biit) Ge[r]mund(us) Jacob ... (con)sul cu(m) uxure [!] sua Talæ q(uorum) animæ in xpi (ɔ: Christi) pace requiesca(n)t«. I Hjørnerne Evangelisttegn-Relieffer i ottekantede Rammer. Rødbrun Kalksten, 199 × 110 cm. Nordre Sideskib Fag. 4.

5) Fra 1460'erne, over Væbner ... Jensen af Olstrup med sin Hustru Ursula, sikkert Navne Jensen af Slægten Quitzow, der ejede en Hovedgaard i Olstrup By (Hammer Hrd.) og levede endnu 1472. Reliefminuskler i Randskrift, meget slidt: » . . . mcdlx□ nobilis armiger ... Johanis de Ols ... sua Ursul[a]«. Rødbrun Kalksten, 194×91 cm. Rejst paa Nordvæg.

6) Fragment af en adelig Vaabensten fra o. 1475, med Reliefminuskler: »Hic iacet do(m)inus Eric ... req(uie)scant« (»her hviler Hr. Erik ... de hvile (i Fred)«). I Hjørnerne to Firpas med Evangelisttegn (Engel, Ørn), hvortil slutter sig Bræmmer med gotiske Ranker paa begge Sider af Indskriften. Af de to Vaaben ses kun Hjælmtegnene (Vesselhorn, Paafuglefjer). Arbejde fra et øst-dansk Værksted (»Vaabenmesteren«). Den gullandske Sten, 157 cm bred, har faaet sin nuværende Form allerede o. 1570, da der paa Bagsiden er hugget en Versaltværskrift over Marne Laurs Datter (jfr. Nr. 24). Indtil 1924 i nordre Sidekors Gulv med Bagsiden opad. Nu henstillet i søndre Sidekor.

7) Ole Smed [?] død 1483. Fragment med Reliefminuskler i Randskrift: »Hic iac[et] ... Olaus Sme ... amen« og midtpaa: »q(u)i o(biit) an[no] d[omini] mcdlxxxiii«. Graalig Kalksten, nu 48 × 78,5 cm. Rejst paa Nordvæg.

8) To smaa Fragmenter af een Sten, med elegante Reliefminuskler i Randskrift: »Hic« og »... h(uius) loci m(ate)rq(u)e e(ius) C(r)isti(n)a« (»her ... for dette Sted og hans Moder Kristina«). Smaa Rester af Hjørnefirpas spores.

9) Figursten (Fig. 36), hvis Randskrift har Reliefminuskler med rige, snørklede Initialer: »Hic iace(n)t re(veren)di p(at)res fr(ater) Matias Olaui quo(n)da(m) p(ro)ui(n)cial(is) Dacie p(r)ior & fr(ater) Nic(olau)s B(r)un l(e)cto(r)es h(uiu)s loci cu(m) d(omi)no Marti(n)o Nic(ola)i cu(ra)to ecc(les)ie b(ea)ti Martini«. (»Her hviler de ærværdige Fædre, Broder Mads Olsen fordum Provincialprior for Dacia, og Broder Niels Brun, Lektorer paa dette Sted, tilligemed Hr. Morten Nielsen Sognepræst for hellig Mortens Kirke«).

I Rammelisten er over Navnene indhugget Dødsaarene; over Matias Olaui: 1522, over Nicolaus Brun: 1497, over Martinus Nicolai: 15□. Hjørneram-

merne, der dannes af Cirkler og to krydslagte Kvadrater, omfatter Dødninge-hoveder med Slanger og Knogler. Under Greneværk og snoet Skriftbaand med Vers:

Est commune mori	(o: »At dø er fælles Lod,
Mors nulli parcit honori	Døden skaaner ingen Udmærkelse,
Debilis et fortis	den svage og den stærke
venient ad limina mortis	vil komme til Dødens Port«).

to Figurer, den ene med Stav og Rosenkrans, den anden med Kalk og Oblat, begge staaende paa Bomærkeskjolde, som de selv holder i lange Remme. Sjællandsk Arbejde, fra »Initialværkstedet« o. 1525. Gullandsk, 214 × 110 cm. Indenfor den oprindelige Indskrift er senere hugget Versaler over Svend Torkelsen, død 1564, og Hustru Kirstine [1759: Thors Datter]. Formentlig flyttet fra Sortebrødreklosteret. 1759: i Koret vest for †26. Nu rejst paa Nordvæg[47].

10—12. Fra 1560'erne stammer tre Sten, der sikkert er gjorte af samme Stenhugger. Huggede i ret grove Kalkflager og stærkt slidte er de ejendommelige ved den tidlige Brug af Højrenaissancens Ornamentik, Kartoucher og Frugtklaser; karakteristisk for den lille Gruppe er ogsaa det kraftige Relief næsten uden Indfatning af Randlister.

10) Figursten med Underskrift: Eske Pederse(n), begravet MDLII anden Pinsedag, og Hustru Ellsze Pe(ders)datter nedlagt MDLXII, Fredag efter Hellig Trekongers Dag. Indskriften ender med et Rim; Linjeslutningerne er bortslidte. Reliefversalerne indrammes af en Kartouche, hvorover Mand og Hustru staar, uden indfattende Arkader. Mellem deres Hoveder ses et Englehoved og derover en Kartouche, hvori Skjolde med næsten ens Bomærker og ens Navnebogstaver EP. I de øvre Hjørner er der Frugtklaser og Englehoveder. Gullandsk, trapezformet, 249 × 128—84 cm. 1759: i Tværgangen under Orgelet. Nu rejst paa Nordvæg.

11) Rimet Randskrift : »1565 then 8 Augusti tha blef begraffit under thenne Sten, salige Hans Jacobsens legomlige Ben«; Reliefversaler. Hjørnecirkler med Evangelisttegn af ret gotiserende Karakter. Midtfeltet fyldes af en Kartouche, hvis Tværskrift er fuldstændig udslidt, og derover to Skjolde med Bomærker og Navnebogstaver HIB og BSD. Ølandsk (?), 161 × 89 cm. 1759: tæt inden for Kordøren, tilhøjre for Nr. 12. Nu Nordskib, Fag 2.

12) »Hendric Andersens leg[emlige] B[en]«, begr. Januar ... Meget lignende foregaaende, stærkere slidt og maaske af noget ringere Arbejde. Bomærkerne i de to Skjolde er helt forsvundne. Kun Randskriften er bevaret. I Midtkartouchen indhugget en senere Indskrift over gudfrygtig Kvinde Barbara Skramsdatter, død 4. Okt. 1615. Gullandsk, 194 × 104 cm. 1759: tæt indenfor Kordøren. Nu rejst i Nordkor.

13—15. Til *1570'erne* maa henfores tre Sten, hvoraf kun den førstnævnte maaske kan være gjort i Næstved.

13) Per Jacobsen, »kalis Kramer« (ɔ: kaldes Kramer) død 1569 anden Dag [Junii]. Den rimede Tværskrift, med fordybet Fraktur, indrammes af indridsede Pilastre, der slutter sig til Hjørnecirkler med Evangelisttegn. Foroven Bomærkeskjold. Beslægtet med Præstøstenene Nr. 2—5, se S. 45. Stærkt ituslaaet Gullandssten, 213 × 114,5 cm. 1759: sydligt i Tværgangen under Orgelet, ved Fontens Tralværk. Nu rejst paa Nordvæg.

S. B. 1980

Fig. 36. Næstved S. Peder. Gravsten (Nr. 9) o. 1525 fra Sortebrødrekloster.

14) Figursten over Mickil Sested til Gaffnø med Fru Regisse Gyllenstiern (Fig. 37); levede i Ægteskab fra 1553, hun kaldet 17. Juni 1576, han derefter <27. Nov. 1583>. Underskriftens Versaler er fyldte med sort Masse, ligesom den i et tysk Salmecitat brugte Fraktur og de knælende Portrætfigurers Pupiller. Adelsmanden er klædt i syet Dragt, Fruen bærer Smykker. Over deres Hoveder staar paa Tvillingbuens Konsol en »Ecce homo«, ved hvis Sider de 2 + 2 nærmeste Anevaaben, medens Resten er placerede paa Pilastrene som hjælmløse Skjolde. Velbevaret Arbejde af et Roskildeværksted (Hans Malers Efterfølger). Gullandsk, 259 × 185 cm. 1759: i Koret, lige midt for Alterfoden. Nu rejst i nordre Sidekor[47].

15) Bovdil Nielsdaater ... Peder ... Slidte fordybede Versaler i Kartoucheramme og derover to Bomærkeskjolde med Bogstaverne PI og IP, sikkert Fader og Søn, alt omgivet af Ornamenter i sirlig Renaissance. Foroven Muslingskalbue med Englehoved, kronet af en lille Spirblomst. Arbejde fra det samme Roskildeværksted som Nr. 14 eller ialfald ganske i dets Manér. Svagt trapezformet, 223 × 85—82 cm. Nordre Sideskibs Væg.

16—25. Samtidig med forannævnte Sten har et Næstvedværksted (»Abbedmesteren«) udført en Række *mindre Sten* med Dødsaar fra 1560'erne og senere, snart med Randskrift, snart med Tværskrift. De gammeldags, ungrenaissancemæssige Stilformer er ret ubehjælpsomt behandlede; Bomærkeskjoldene er gotiserende, Reliefversalerne uregelrette og plumpe; N-Typen i Reglen spejlvendt, A-Typen med Overstreg. Ogsaa Sproget er typisk; i Stedet for »som døde« skrives »Salig med Gud«. Samme Værksted har rimeligvis udført Abbedsten i Skovkloster og Ringsted.

S. B. 1930

Fig. 37. Næstved S. Peder. Gravsten over Mikkel Sehested, død 1583, og Regisse Gyldenstjerne, død 1576.

16) 1560. Anders Petersen. Randskrift: »Denne Sten hør Anders ... sen til oc hans H[ustru 1560]«, sluttende sig til Hjørnecirkler med Evangelisttegn. Aarstallet er suppleret efter Afskrift 1759. Udslidt religiøs Tværskrift over og under et Bomærkeskjold. Gullandsk (?), 179 × 86 cm. 1759: neden for Trinet af Kordøren paa Kirkegulvet. Nu i Taarnet.

17) Bastian Rasmussen, død xx Sept. 1565 og ærlig Svend Lavris Christoffersen, død samme Dag og Aar. Mellem de to Skriftfelter to Bomærkeskjolde. Gullandsk, o. 120 × 55—51 cm. Nordre Sideskib Fag 4.

18) Hans Jensen, død .... Tværskrift. Nederst i et Skriftbaand 15[?]5. Gullandsk, 66 × 52 cm. Sammesteds.

19) Marcus Lafris ... salig 1572. Randskrift om indcirklet Bomærkeskjold. 74 cm lang, delvis dækket. Nordre Sideskib Fag 2.

20) Elne Persdatter, salig 1574. Randskrift og indcirklet Bomærke samt KE. 80 × 60 cm. Nordre Sideskib Fag. 4.

21) Anders Leffeler, kgl. Maj. »Munkock, dem Got gnade« 1575. Mellem den tyske Indskrifts to Afsnit (foroven Job. 19) indcirklet Bomærkeskjold flankeret af Suppesi og Kødkniv. Gullandsk, 155 × 76cm. 1759: ved Alterets venstre Hjørne. Nu i nordre Sideskib Fag 2.

22) Jens Nielssen, død 1584 (Fig. 38). Rimet som Nr. 11. Forneden et lille Bomærke. 68 × 55 cm. Nordre Sideskib Fag 4.

23) Niels Ra ... Næsten ulæselig. Nederst to udslidte Bomærkeskjolde. Trapezformet, 115 × 62—52 cm. Nordre Sideskib Fag 4.

24) Marne Lavers D ... Grobbe. Tværskrift med fordybede Versaler under Bomærkeskjold. Af Randskriftens store Reliefversaler kan kun læses »Philippi oc Jacobi Dag«. Hugget paa Bagsiden af Nr. 6.

25) Udslidt Skrift. Langs Randen Bort med Klokkeblomster. Trapezformet, 197 × 78—70 cm. I Taarnet.

26—30. Fra Aarene o. 1590—95 stammer en Række ganske anselige *Figursten* i Højrenaissancestil; baade de stive, magre Figurer, det enkle arkitektoniske Prydværk og det sirlige glatte Stenhuggerarbejde synes at røbe, at Mesteren er paavirket af nørrejysk Værkstedsmanér. Særlig karakteristisk for Næstvedmesteren er de kugleformede Øjne med smalle Slidser; efter Tidens almindelige Skik er Pupillerne gennemarbejdede i Relief.

26) Figursten over Rasmus Sørrensen, død 1580, Wellatz Ibsen, død 1584, Erick Jensen Holst, død □ , Borgere i Nestved, med deres Hustru Marrene Rasmusdatter, død □, og hendes Søn Christofer Rasmussen, død 1573. Indskriften, hvis fordybede Versaler har Rester af sort Fyldmasse, omgives af en Kartouche. To Figurer: Mand og Hustru under Tvilling-Rundbuer paa joniske Volutkonsoller, i Buehjørnerne fire Bomærkeskjolde. Religiøs rimet Randskrift. Gullandsk, 249 × 132,5 cm. 1759: tæt udenfor Sakristidøren inde i Kirken. Rejst i nordre Sideskib.

27) Figursten. M. Jørgen Andersen, Provst og Sognepræst i Nestved med sin bedrøvede Hustru Anne Søfrensdatter lod begrave deres Datter, ærlig Pige Anne Jørgensdatter, død 3. Maj 1591. Reliefversaler i Kartouche som Nr. 26. Pigens Navn og Aarstallet er dog kun indridset. Jomfruen med Bog, hvorpaa i Relief GAF (Forbogstaverne i Faderens latiniserede Navn), staar under en Arkade med joniske Pilastre og Rundbue, i hvis Hjørner 2 Bomærkeskjolde, det ene med Jonas og Hvalfisken. Øverst latinsk Sentens. Gullandsk, svagt trapezformet 169 × 92—85 cm. Rejst paa Nordvæg.

28) Figursten med latinsk Indskrift over Hr. Jacob Gwaltheri (Waltersen), Rektor ved Nestved Skole og kaldet til Sverburg Sogn, død i sit 25. Aar 1591
28. Juni; sat af Forældrene (Fig. 39). Over Skriftfeltet, hvis fordybede Ver-

saler vistnok har været fyldte med sort, en knælende Mand, vendt mod et Krucifiks, der skærer op i den paa joniske Volutkonsoller hvilende Fladbue. I det andet Buehjørne et Bomærkeskjold med Forbogstaver. Gullandsk, trapezformet, 171 × 92,5—70 cm. Rejst paa Nordvæg.

29) Figursten (Fig. 40) over Waalther Jacobsens og Lycke Nielsdatters Datter Lizabeth død 6. Okt 1591 i sit 21 Aar. Fordybet, sort fyldt Versalskrift og derover Jomfruen (omtrent som Nr. 27) i Arkade; paa Pilasterpostamenterne to Bomærkeskjolde, der viser, at hun har været foregaaendes Søster. Gullandsk, 188 × 88 cm. 1759: mellem Væggen og Nr. †25. Rejst paa Nordvæg.

30) Figursten over Wellas Ped[ersen] Raadmand i Nestved, død 29. Juli 1 5 . . og Hustru Gundil Matzdatter, død 23. Juni____ FordybedeVersaler; Linjeafslutninger mangler. Mand og Hustru omtrent som Nr. 26; i Buehjørnerne Bomærkeskjolde, hvoraf kun Kvindens er bevaret. Gullandsk, 175 × 89 cm. Rejst paa Nordvæg.

V. H. 1931

Fig. 38. Næstved S. Peder. Gravsten over Jens Nielsen, død 1584.

31) Figursten, af hvis stærkt slidte Indskrift kun kan læses »hvis Sjæle Gud bevare Aar [15]92 24. Febr.«. Under Bueslag to Jomfruer med udslidte Bomærkeskjolde. Gullandsk, 124 × 93 cm. Nordre Sideskib mellem Fag 3—4.

32) Figursten, af hvis stærkt slidte Indskrift kun kan læses »S. Anders Jens ... Karin ...«. Skriftfeltets fordybede Versaler indrammes af en enkel Kartouche med udslidte Bomærkeskjolde. De to Figurer, Mand og Hustru, staar under Tvillingbuer (som Nr. 26). Gullandsk, svagt trapezformet, 198 × 119—112 cm. Nordre Sidekor.

33—34. Af *fremmede Stenhuggere* er to Sten fra o. 1600—10.

33) 1599. Casper Paselick til Lidow og Rønnebæksholm. Indskriften lyder: »Hir rovwet Casper Paselick auf Liddow und Rennebecksholm Erbssen 1599«. Store Reliefversaler; Aarstallet dog fordybet. Over den korte Indskrift en Oval med Adelsvaaben. Rimeligvis tysk Arbejde. Gullandsk (?), 212 × 144 cm. 1759: lige for Alterets venstre Hjørne. Rejst paa Nordvæg[45].

34) S. Niels Simensøn, død 10. Aug. 1612, Hans Christoffersøn, død □ Borgere, med begge deres Hustru Kirstine Frandsdatter, død □. Fordybede Versaler, af hvilke den første Linjes er usædvanlig store. Forneden fordybede Cirkler med tre Bomærkeskjolde i kraftigt Relief. Sandsten, 192 × 123 cm. Fundet 1924 under nordre Sidekors Gulv. Nu henstillet i søndre Sideskib.

35—53. Fra Tiden 1600—25 er bevaret mange Sten, som trods deres liv-

ligt varierede Kompositioner og noget skiftende, snart glattere og finere, snart flygtigere Udførelse dog har et Fællespræg og sikkert er huggede i Næstved. De ret faatallige Portrætfigurer er kraftigere end den foregaaende Gruppes og fylder langt mere i Billedfelterne, ligesom Bogstaverne er sværere, og ogsaa paa andre Maader er Stenene prægede af Senrenaissancens Smag. Indskriftstenene har hyppigt religiøse Relieffer, og i Hjørnecirklerne ombyttes de almindelige Evangelistsymboler stundom med allegoriske Fremstillinger af Liv og Død. Det er muligt, at baade denne Gruppe og den foregaaende skyldes samme Haandværker, Gert Stenhugger.

C. A. J. 1916

Fig. 39. Næstved S. Peder. Gravsten over Jacob Waltersen, Rektor, dØd 1591.

35) Figursten over Pigen Marrene Walters Datter, død 11. Juli 1602. Fordybede Versaler under Portrætfigur af Jomfruen i Arkade med joniske Pilastre og vinkelbrudt Bue. I Buehjørnerne sidder Engle med Palmegrene og Krans; religiøs Randskrift, (Esech. 37), Hjørneovaler med religiøse Relieffer: Gud viser Adam Kundskabens Træ; Kranie med Krydsknogler; opstandende Menneske; to Arme med »Lifsens Krone« Ølandsk, 204 × 116 cm. 1759: i Middelgangen ned ad Taarnet til. Rejst paa Østvæg.

36) Esben Povelsen, forrige Skriver i Marribo Kloster, som boede og døde i Nestved 15. Marts 1614. Stenen tilhører Jørgen Jørgensen og Hustru Mariche Jensdatter og Arvinger. Fordybet, oprindelig fyldt Versalskrift i Kartouche, der holdes af en stor Engel, ved hvis Side to mindre Engle med Krans og Palmegren. Forneden to Bomærkeskjolde med Bogstaverne EPS og IIS. I Hjørnerne Ovaler med Evangelisterne. Religiøs Randskrift indledet med en pegende Haand. Ølandsk, 211 × 118 cm. 1759: i Koret ved den venstre Side af Alteret, lige ved Alterfoden. Rejst i nordre Sidekor.

37) Figursten over Jens Nielsen Plog, død 9. April 1584, og Jens Nielsen, død 12. Juni 1612, med deres Hustru ... Hansdatter, død ... April 1614. Reliefversaler, hvis Linjebegyndelser nu mangler, under kraftigt fyldende Figurer, Hustruen i Midten; i Buehjørnerne to Bomærkeskjolde, hvoraf kun det venstre er bevaret. Ølandsk, 220 × 140,5 cm. Rejst i nordre Sidekor.

38) Lille Figursten over Karine [Joachim] Skul[tis]datter, død 25. Dec. 1615. Om Portrætrelieffet staar som Randskrift, at Sten og Sted hører Joachim Skult, hans Hustru og deres Arvinger til. Indskriften er suppleret efter Afskrift 1759. Fordybede Versaler. I de nedre Hjørner Bomærkeskjolde. Gullandsk, 88 cm lang, delvis dækket af et Skab. 1759: i den nørre Gang. Nordre Sideskib Fag 2.

39) Peder Nielsen Holst, Borger i Nestved, død 1. Marts 1611 og Hustru Anne Hansdatter, død 27. Jan. 1616. Delvis forvittrede, ret store og grove Reliefversaler i Kartoucheramme, der forneden omfatter et Bomærkeskjold; religiøs Randskrift, ovale Hjørnekranse med Evangelisttegn over Navnekartoucher. Ølandsk, 197 × 123 cm. Nordre Sideskib Fag 4.

C. A. J. 1916

Fig. 40. Næstved S. Peder. Gravsten over Jomfru Lizabeth Waltersdatter, død 1591.

40) Peder Christensøn fordum Skriver paa Ringsted Kloster, død 1617; Reliefversaler, forneden barok Kartoucheramme med Forbogstaver og Fugl. Ølandsk, 159 × 101 cm. 1759: i Middelgangen ved Vestenden af Nr. †14. Nordre Sideskib Fag 2.

41) Figursten, med Mand og Hustru, omtrent som Nr. 37. Indskriften helt udslidt. Gullandsk(?), 187 × 103 cm. Nordre Sideskib Fag 3.

42) Udslidt. Over Skriftfeltet, der har haft fordybede Versaler, Kristi Forklarelse paa Bjerget. Til Kartoucherammen slutter sig forneden udslidte Bomærkeskjolde. Randskrift. Hjørneovaler med Evangelistrelielfer. Ølandsk, 191 × 122 cm. Nordre Sidekor.

43) Fra 1618, over Raadmand og [Hospitalsforstander] i [Nestv]ed [Hans Du]erichs Børn, som døde »i deres Ungdomsaar« (udfyldt ved Hjælp af 1759-Afskriften). Reliefversaler, stærkt slidte. Hjørneovaler med Relieffer (Skabelsescene, Kranie, opstandende Figur, Arme med Livsens Krone), foroven Kristi Opstandelse og Aarstal 1618. Ølandsk, 109 × 95 cm. 1759: sydligt i Tværgangen under Orgelet, Syd for Nr. 13. Nordre Sideskib Fag 4.

44) Fra 1618, over ... Frich, Raadmand. Over Skriftfeltet (Reliefversaler) Kristi Opstandelse og til Siderne for Frelseren fordybet: 1618 og to Bomærkeskjolde. Hjørneovaler som Nr. 35. Randskrift. Ølandsk, 109 × 95 cm. Nordre Sideskib Fag 5.

45) Figursten over Borgmester Anders Nielsøn og Jacob Kremer med deres Hustru Sissle Villadtzdatter, gift med Borgmesteren i □ Aar (2 Sønner og 8 Døtre) og med sin første Husbond Jacop Kremer paa 6. Aar (1 Søn og 1 Datter), død 25. Jan. 1576. Borgmesteren døde 4. Jan. 1620, hendes Dødsaar er ikke udfyldt. Forneden i Skriftfeltet, der har fordybede Versaler, to liggende Putti med Urskive og Timeglas. De tre Figurer, Hustruen i Midten, staar under vinkelbrudte Bueslag, hvilende paa Englehoveder. I Buehjørnerne to Basunengle, Bomærkeskjolde med Bogstaverne IP og AN samt en Kartouche med latinsk Sentens i fordybet Skriveskrift. Reliefversal-Randskrift (Salmevers). Ølandsk, 225 × 156 cm. Velbevaret, stift Arbejde. Rejst paa søndre Sideskibs Vestvæg.

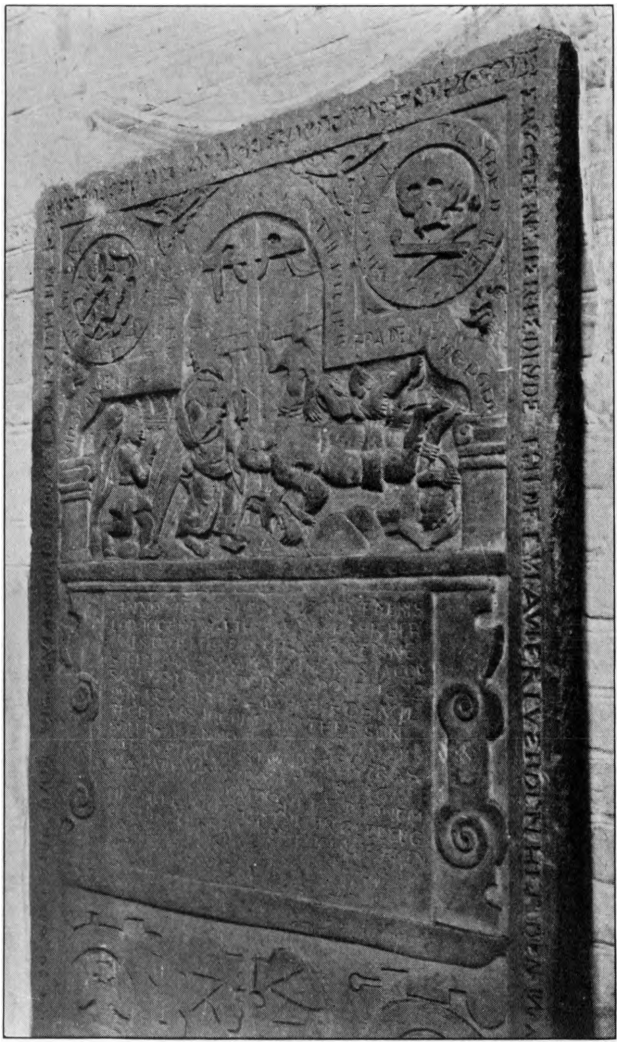
46) Figursten, beslægtet med foregaaende, med stærkt udslidt latinsk Underskrift ... Rector (Navn ulæseligt, antagelig Oluf Christensen, 1619—22) ... ætat 34 (død i sit 34. Aar). Fordybede Versaler. Mandsfigur. Paa Arkadens slanke Søjler Bomærkeskjolde, det mandlige udslidt, i det kvindelige MIF over en Fugl. Latinsk Randskrift med Reliefversaler. Ølandsk, 202 × 120 cm. Nordre Sideskib Fag 5.

47) Fragment (øvre venstre Hjørne) af en Figursten fra o. 1620 over et Ægtepar, hvoraf kun Kvindefigurens øvre Del er bevaret samt Rester af en Kristus med Sejrsfanen mellem Figurernes Hoveder. Foroven læses Linjeslutningerne af en senere Indskrift, hvorefter Stenen tilhører Hans Horneman Raadmand, Christentze Rasmusdatter (Bacher) og Arvinger 1677 (jvf. Epitaf Nr. 15). 1759 var hele Stenen bevaret med dens oprindelige Underskrift: Rasmus Nielsen Træskomager, Borger, død .. Marts 1638 og Hustruer Barbara Ibsdatter, død 25. April 1614 og »Abele Pedersdatter, som gik al Verdens Gang« □. Stenen laa 1759 i Middelgangen ved Siden af Nr. 68; Brudstykket, 88 × 66 cm, er fundet under nordre Sidekors Gulv 1924.

48) Fra 1621, over Chrestian Søfre(n)søn Skreder, Hustru Madelenne Jacubsdatter og Børn: Peder, Jacob, Gøreld, som døde her i Nestved 1618; Stenen lagt af og tilhørende deres Arvinger Hr. Olieve Søffrensøn Kack og Chlaves Jacubsøen her sammested 14. Juni 1622. Reliefversaler i fordybede Linjer. Hjørnecirkler med Evangelistfigurer, forneden Bomærkeskjold med CSS. Ølandsk, 194 × 142 cm. 1759: paa højre Haand af Nr. 16. Nordre Sideskib Fag 2.

49) (Fig. 41). Lagt 27. Nov. 1624 af Jochim Waltersen, Borger i Næstved, over hans salige Formand Jacob Skult, død 12. Marts 1622, og her hos vil begraves Jochim Waltersøn, død <3. Marts 1628>, med Hustru Karen Rasmusdatter, død 16□ <Herhos hviler J[ø]rgen Dene, Borger i Nestved, død 16□>. Fordybede Versaler. I Skriftfeltets nedre Ramme to Bomærkeskjolde med I S og IW, over Feltet et Relief af Kobberslangen; Hjørnecirkler som Nr. 35. Velbevaret. Ølandsk, 186 × 128 cm. Rejst i Højkor.

50) Efter de bevarede Bomærkeskjolde at dømme oprindelig over Rasmus Jørgensen og Hustru (se Epitaf Nr. 7 og Sten Nr. 53). Over et syvlinjet Vers (fordybede Versaler) Kristi Opstandelse. Hjørnecirkler med Evangelisttegn over Navne i Skjolde; mellem de nederste desuden en Cirkel med Kranie. Den oprindelige Personalskrift er fortrængt af en nyere over Claus Hansen Ogelby, fordum Borgmester, død 21. Febr. 1669, og Hustru Sofie Nielsdatter, død 24. Dec. 1679; Stenen bekostet af deres nulevende Børn 1697. Ogsaa Navnebogstaverne ved Bomærkerne er omhuggede. Ølandsk(?), 163 × 97 cm. 1759: ved Vestenden af Nr. †22. Rejst paa Taarnets Væg.

V. H. 1932

Fig. 41. Næstved S. Peder. Gravsten, lagt 1624 af Jochim Waltersen.

51) Med Skriftfelt og Relieffer som Nr. 49. Senere indhugget, fordybet Versalskrift over Raad- og Handelsmand sal. Hans Hansøn Liusholm, født i Flensburg 17. April 1648, død her i Nestved 28. Dec. 1696, gift med sal. Anna Christophersdatter i 18 Aar, (af 10 Børn, 6 Sønner og 4 Døtre, lever 2 Sønner og 1 Datter) og med Anna Elisabeth Langeloe i 18 Aar (af 6 Børn, 5 Sønner og 1 Datter, lever de 4 Sønner), der overlevede ham. Ølandsk, 228 × 142 cm. 1759: i den øvre Gang. Nu rejst paa Taarnvæg.

52) Hans Aaliifsøn, Katharina Hans Datter. De noget forslidte Reliefversaler, der kun indeholder Navnene, staar i et lille ophøjet Skriftfelt paa den ellers glatte Sten. Ø1andsk(?), 181 × 113 cm. Nordre Sideskib Fag 1.

53—56. Stenene fra Aarene *1625—50* er paafaldende faatallige og for-

arbejdede af forskellige Stenhuggere. I denne Periode kan der ikke have været noget lokalt Gravstensværksted.

53) Dette »Monument« har Rasmus Jørgensen, Borgmester i Nestved, og Hustru Magdalene Mogensdatter opsat til Minde over deres salige Børn: Hans, død 17. Juni 1613; Hans, død 10. Jan. 1619; Maren, død 10. Nov. 1619; Christofer, død 24. Nov. 1619; et Drengebarn, død i Fødselen 24. Juni 1621; Christofer, død 26. Maj 1627; Jørgen, død 17. Marts 1624. (Sml. Epitaf Nr. 7 og Sten Nr. 50). Fordybede Versaler; foroven Forældrenes Navne, to Bomærkeskjolde og Relief af den opstandne Frelser. Ret ringe Arbejde, maaske Efterligning af den foregaaende Gruppe. Ølandsk, 117 × 95 cm. Nordre Sideskib Fag 5.

54) Jeg Niels Jacobsøn Skreder og [Hustru] Anne Marensdatter har [bekostet Stenen] lagt over [hans forrige Hustru] Bodel Pedersdatter [gift i 6 Aar]; i Ægteskabet 2 Døtre [døde]; hun døde 26. September 163[1]; [<over en lille Søn, begravet 2. September 1635; over Niels Jacobsøn, død 1. Jan. 1635, og Anne Mortensdatter 16□>]. Den ret slidte Versalskrift, der er holdt i Jegform, er suppleret efter Afskriften 1759. Religiøs Randskrift, Hjørnecirkler med Evangelistmærker, forneden Bomærkeskjolde med NIS og A M D. Trapezformet. Ølandsk, 188 × 111—103 cm. 1759: nordligt i Tværgangen under Orgelet, Nord for Nr. 55. Nordre Sideskib Fag 2.

55) Fra o. 1630, med Hjørnecirkler, hvori Evangelistfigurer siddende i højryggede Stole. Mellem de nedre et Bomærkeskjold med Bogstaverne A K S. Den oprindelige Indskrift er fortrængt af en senere (fordybede Versaler), hvorefter Stenen er bekostet af Jacob Christoffersøn over hans sal. Hustru Karen Mortensdatter, gift i 11 Aar (5 Børn), død 1681. Et. Slutningsvers: »Paa Jorden er ey større Smerte, end naar Gud skil' to Aegtehierte« o. s. v., slutter sig til et indcirklet Kranie fra Stenens oprindelige Behugning. Ølandsk, 204 × 102 cm. 1759: nordligt i Tværgangen under Orgelet, Nørd for Nr. †20. Nordre Sideskib Fag 5.

56) Med udslidt Skriftfelt under Englehoved og over tre ligeledes udslidte Bomærkeskjolde. Hjørnecirkler med Evangelistrelieffer (Figurerne siddende paa højryggede Stole og Tegnene staaende bag deres Rygge). Religiøs Randskrift. Ølandsk, 166 × 106 cm. Nordre Sideskib Fag 3.

57—62) Først efter 1650 viser Bruskbarokkens Ornamentik sig helt udviklet paa Gravstenene, smukkest paa Nr. 57—60, der er saa nær *beslægtede med Abel Schrøder* den yngres Billedskærerarbejder, at de maa antages at være gjorte i hans Værksted eller efter hans Fortegninger. Nr. 61—62 er endnu i samme Manér, men paa en Gang sirligere og stivere og ialfald ikke gjorte af samme Haand som de fire første Sten.

57) (Fig. 42) Borgmester Peder Seiersøn lod begrave sin Hustru Karen

Jørgensdatter, død 29. Okt. 1652 i hendes 35. Aar, gift i 17 Aar og 5 Uger; »hans Agt er og her at hvile«, død 16 □. Reliefversaler i to Skriftfelter indfattede i Bruskkartoucher, der i Midten mødes med et Englehoved; den nedre indeholder Personalindskriften, den øvre Brystbilleder af Kristus og to Skriftkloge samt Skriftsteder (Math.3, Joh.5). Gullandsk, 217 × 104 cm. 1759: ved den venstre Side af Nr. 9. Rejst i søndre Kor.

V. H. 1932

Fig. 42. Næstved S. Peder. Gravsten over Karen Jørgensdatter, død 1652.

58) Lagt af Raadmand Rasmus Christensøn, tilforn paa 16 Aars Tid Kirkeværge til S. Peders Kirke, over hans to salige Hustruer og en Datter: Maren Jens Hollenders Datter, død 30. April 1642, Maren, Datter af Rasmus Bacher fordum Raadmand i Rudkiøbing, død 3. Aug. 1653, Anne Rasmusdatter, død 16. Sept. 1643. Hans Dødsaar er ikke udfyldt. Fordybede Versaler i Bruskkartouche. Gullandsk (?), 192,5 ×97 cm. 1759: lige under Trinene op i Koret.
Rejst i søndre Kor.

59) Peder Hansen Kremmer, født i Flensborg, Borger og Handelsmand her i Nestved, Kirkeværge til S.Peders Kirkei 17Aar, død 15. Jan. 1671. Fordybede Versaler i Bruskkartouche. I en øvre Kartouche Kristi Opstandelse. Gullandsk, 199 × 105 cm. 1759: ved højre Side af Alteret. En lille, firkantet, indlagt Messingplade med Bomærke er siden forsvundet. Rejst i søndre Sidekor.

60) Under denne Sten, hvorunder hun selv ogsaa agter at begraves, har Sofia Evertsdatter Funk ladet nedsætte sin Husbond Cort Albretsøn Spemand, død 31. Marts 1672. Fordybede Versaler. Det skjoldlignende Skriftfelt holdes af to Engle. Foroven Bruskkartouche med Skriftsted (Esai 38,10), forneden

et Opstandelsesrelief med to Engle med Bomærkeskjold; religiøs Randskrift. Ølandsk, 187 × 135 cm. 1759: i Middelgangen nedad Taarnet til, ved Siden af Nr. 35. Rejst i Højkor.

61) Fra 1672; »næst uden og indenfor denne nordre Kordør« ligger begravet de nu salige Ægtefolk M. Christen Clemendsøn og Mette Mattisdatter med deres ældste Datter Ingeborg og tre Sønner: Mathiis, Niels, Ifver; Forældrene og de to yngste Børn døde i den store Pest 1654. 1672 har M. Clemend Christensøn, Sognepræst til Sæby og Hallitsløf, Provst i Løfw Herred, paa igenlevende Sødskendes og egne Vegne bekostet Stenen og Epitafiet, efter at tilforn foruden Lejerstedets forrige Betaling blev erlagt til S. Peders Kirkes Værge 50 Dlr. Fordybede Versaler. Religiøs Randskrift; Hjørnecirkler med ganske kraftige og livlige Evangelistrelieffer, mellem de nedre et Dødningehoved, Timeglas og to Bomærkeskjolde. Meget velbevaret. Ølandsk, 207 × 147 cm. 1759: i Omgangen bag Alteret. Rejst i Højkor. Sml. Epitaf Nr. 14.

62) 1677 har Borgmester Zacharias Hansøn, død <18. Maj 1688> ladet Stenen lægge over sine salige Hustruer Maren Rasmusdatter, gift i 8 Aar, død 12. Febr. 1664, og Birgite Sophia Jespersdatter, gift i 10 Aar, 2 Sønner og 2 Døtre, død 20. Febr. 1677. De fordybede Versaler staar over og under et Relief af Kristi Opstandelse i en Bruskkartouche holdt af to Engle; i Hjørnerne Ovalrelieffer med Englefigurer. Frakturrandskrift (Salmevers), stærkt ødelagt. Ølandsk, 203 × 155 cm. Rejst i søndre Sideskib.

63) Indskriften, hvoraf kun kan læses enkelte Ord, tydeligst »welwiise«, indfattes af en Barokkartouche, hvorover et Krucifiks i Bladkrans. Hjørnecirkler med Evangelistfigurer. Kopistarbejde. 213 × 148 cm. Rejst i Taarnet.

64) Bekostet af Hans Jacobsøn i Nestved over sin salige Broder »ærlig og velerfarne unge Mand« Skipper Povel Jacobsøn Flensborg, død 26. Maj 1687. Under samme Sten vil Hans Jacobsøn ogsaa selv hvile. Fordybede Versaler. Ølandsk, 180 × 103 cm. 1759: i Middelgangen i Kirken op ad Koret til. Nordre Sideskib Fag 5.

65) »Konstrige Mand« nu salig Nicolay Lyder, Instrumentist, med sine 3 Hustruer: Anna Kassawen, død 1658, Kirsten Christensdatter, død 1669, Anna Lavridtzdatter, død 11. Juni 1697 i hendes Alders 58. Aar 4 Mdr.; han døde 26. Juni 1691 i hans Alders 68. Aar 4 Mdr. Fordybede Versaler. Ølandsk, 175 × 107 cm. 1759: i Middelgangen ved Vestenden af Nr. 47. Nordskib Fag 3.

66) Johan Heinrich von Busch, Bager, Borger og Kirkeforstander til S. Peders Kirke i 3 Aar, født i Oldendorf unter Schomborg bei die Wæse, død 26. Marts 1706, og Hustru Regine Margrete B., født i Osenburg, død 29. Marts 1705 (tysk Tekst med Slutningsvers, suppleret efter 1759-Afskrift). Over Indskriftkartouchen (fordybede Versaler) holder to Engle en Bagerkringle med Krone, hvorpaa staar Kristus med Sejrsfane; Hjørnecirkler

med Evanglistrelieffer. Naivt Arbejde. Ølandsk, 193 × 134 cm. 1759: nordligst i Tværgangen under Orgelet, nord for Nr. 54. Rejst i Taarnet.

67) Peder Jensen Godske, boende i Baarsøe, død i Nestved »under Felskers Haand« 8. Okt. 1736. Fordybede Versaler. Gullandsk, 113 × 73 cm. Nordre Sideskib Fag 4.

68) Rasmus Jensen Friis, »i sin Gierning en redelig Handelsmand«, født 16. Okt. 1679, død 8. Marts 1736 (Ærevers). Fordybet Skriveskrift. Ølandsk, 221 × 123 cm. 1759: i Middelgangen nedad Taarnet til, nedenfor Nr. †12. Nordre Sideskib Fag 4.

69) Niels Hansen, fordum Borger og Feldbereder i Nestved, begravet 24. Aug. 1775 »træt af 64 Aars møjsommeligt Arbejde«; bekostet af Enken. Fordybede Versaler. Ølandsk, 197 × 109 cm. Nordre Sideskib Fag 1.

70) Hans Peter Hammer, forhen Borger i Nestved i 23 Aar, Kirkeværge ved S. Peders Kirke i 17 Aar, født 1. Febr. 1737, død 14. Aug. 1783 (Ærevers). Fordybet Skriveskrift. Ølandsk, 192 × 128 cm. Nordre Sideskib Fag 3.

Desuden findes enkelte, helt udslidte Gravsten.

Forsvundne Gravsten, gengivne efter Præsteindberetningen 1759.

†1) Sten 1½ × ½ Alen over »Vir pius et doctus Michael Filius Andreæ, venerandus in urbe N.« (den fromme og lærde Mikkel Andersøn, ærværdig i Byen N.) Tæt ved Siden af den nørre Gang.

†1a) Randskrift: »Her ligger Marine Rasmus Kiædelsmids, den ærlige og gudfrygtige, fattige og rige tillige«, og Tværskrift: »Den Mandag Morgen i Fastelavn, der fem slog, opgav hun sin Aand 1546«. Mindre Ligsten, midt i Koret, paa højre Side af Nr. †26.

†2) Gammel aflang Sten, ved den søndre Side af Nr. †23, helt udslidt, undtagen Randskriften: »MDLVII Denne Sten hører Wolter Jacobsen og Lisbeth Peiters til«.

†3) Middelmaadig Sten, i Middelgangen, med to udhuggede Positurer, Mand og Kone, og Underskrift over sal. Willads Pedersen, Borgermand i Nestved, død 29. Juni 1568, og Hustru Gundel Madsdatter.

†4) Tilforn tilhørende Knud Rasmussen Fisker Anno 1576. Solgt 1682.

†5) Fragment med Indskrift over sal. Jacob Steen, død 30. Maj 1577. Tæt indenfor Kordøren, til venstre for Nr. 12.

†6) Sten, i Omgangen bag Alteret, over Hendric Maler, død 22. Nov. 1583.

†7) Sten, i nørre Gang, Jørgen Pedersen Skomager, død i Nestved 1588.

†7 a) Sten over Mester Daniel Badskiær Struw(!), død 28. Maj 1591. Nordligt i Tværgangen under Orgelet. Sml. Epitaf Nr. 4.

†8) Sten næst ved Nr. 48, paa højre Haand eller hen ad den nørre Gang i Kirken, med Brystbillede og Underskrift over Michel Andersen Possiin, Møller i Nestved Mølle, Andreas Possiins Søn i Aars Mølle, død 17. Sept. 1602.

†9) Sten, i nørre Gang, Morten Pragman, Hustru og Arvinger tilhørende 1608.

†10) Sten, i den nordlige Del af Tværgangen under Orgelet, tilhørende Karen Jørgensdatter, Jens Pedersens Kvinde, og lagt over Datteren Karen Jensdatter, død 10. Sept. 1615 i hendes 21. Aar; Karen Jørgensdatter døde 1630, Jens Pedersen 16□.

†11) Sten, i den nørre Gang, over Povel Hansen Skipper, Borger i Nestved, død 22. Jan. 1615.

†12) To smaa Sten, i Middelgangen ved Siden af Nr. †18 1) over Peder Søfrensens Børn i Grimstorp, Rasmus Pedersen, død 11. Juni 1616, 2) ærlig og gudfrygtig Pige [intet Navn].

†13) Sten, ved Siden af Nr. 64, med Kristi Opstandelse, men al Skriften udslidt, af Aarstallet skimtedes 15...

†14) Temmelig lang Sten i Middelgangen ved Siden af Nr. 65, over Christen Madsen, født i Harboe i Jylland, død 4. Dec. 1619, og Hustru Kristine Andersdatter, født i Bellinge i Fyen, død □. Salmevers som Randskrift.

†15) Sten i Omgangen bag Alteret, tilhørende Oluf Lauridsen paa Broegade, Skræder og Borger i Nestved, hans Hustru og Børn; han døde 1. Dec. 1621, Marine Lauridsdatter 8. Sept. 1597, Marine Nielsdatter. Rimede Paamindelser i Omskriften og forneden.

† 16) Sten, i Tværgangen under Orgelet, Syd for Nr. 10, Hans Jensen Skriver, død .. Febr. 1624 og Hustruer: Maren Christensdatter, død 20. Aug. 1604, Lisbeth Hansdatter, død 22. Dec. 1610.

†17) Sten, i Tværgangen under Orgelet, Nord for Nr. †23, over Maren Hr. Willadses, som boede fordum i Aversie og døde i Nestved 1. Dec. 1624.

†18) Stor bred Sten, Vest for Nr. 35 og 60, over Jørgen Jensen, død 1628, og Hustru Kristine Christensdatter, død □. Midtpaa to smaa Skjolde: JHS og ukendelig Figur.

†18a) Temmelig stor Sten over Hr. Niels Andersøn og Anne Alberts Datter Mels (N. A. var Sognepræst 1631—58). I Sakristigulvet.

†19) Firkantet Sten i Middelgangen, Vest for Nr. 40, lagt 1647 af Rasmus Christensen Kræmmer over hans 3 Børn: Hans, Jens, Elisabeth, »som i deres første oprindelige Aaringer ere efter hinanden bortkaldede«.

†20) Fragment, nordligt i Tværgangen under Orglet, Nord for Nr. 7 a, over Casten Lorentzen Harpenslager, boede og døde i Nestved d. 8. [?] 1648.

†21) Sten, i nørre Gang, over Matrone Susanna Schielderup sal. Hr. Michels af Greve, død i Lille Nestved Præstegaard 26. Sept. 1652 og over »unge Person« Caspar Michelsen, død sammesteds 21. Sept. 1651.

21 a) Sten over Willars Hansen Smed, Borger i Næstved, død 16 □ og Hustru Margrethe Hansdatter, død 16 □. Nedenfor Nr. 64.

†22) Sten, under Kordisciplenes Stol, over Mag. Hans Rasmussen Bacher,

fordum Sognepræst til S. Peders Kirke i Nestved, Provst i Tybierg Herred, død 2. Marts 1665 i sit 51. Aar, og Hustru Else Mule, Mag. Niels Mules Datter, død .. Okt. 1670 i sit 63. Aar.

†23) Meget stor Ligsten, i Tværgangen nedenfor Orgelværket, med Kristi Opstandelse, Evangelisterne i de 4 Hjørner, og hjerteformet Indskriftfelt med lang latinsk Indskrift over Mag. Niels Christophersen Blimester, fordum Sognepræst til S. Peders Kirke, Provst i Tybjerg Herred, død 1696, i hans 50. Aar, gift 7. Sept. 1682 med Sophia Christoffersdatter Ledøje (Liddovia), (to Sønner og en Datter); en Søn død før Faderen og begravet med ham.

†24) Sten, i Omgangen bag Alteret, over Ægteparret Andreas, Plattenslæger og Organist i 37 Aar til denne Kirke, og Sissel Kock, »hvilke snart paa en Tid døde, blev her paa en Dag 1. Maj 1709 begravne«.

†25) Sten, ved Siden af Nr. 14 og næsten ligesaa stor, henimod højre Hjørne af Alterets Fod, og undermurede Begravelse, som Hendrich Lafrentz, Raadmand og Negotiant her i Nestved, lod forfærdige for sin sal. Hustru Anne Willumsdatter Nædrei, født 28. Febr. 1647 her i Staden, gift i 36 Aar, 5 Mdr., 3 Dage (2 Sønner, 2 Døtre), død .. April 1708; han var født i Lübeck 31. Marts 1639, overlevede hende 6 Aar 2½ Maaned og døde 2. Febr. 1714.

†26) Stor Ligsten, (midt i Koret, nedenfor et Trin, som var 6 Al. fra Alterfoden), med lang, blomstrende Indskrift over Negotiant her i Nestved Hans Horneman, født 12. Jan. 1658, død 16. Dec. 1732, gift med 1) Jomfru Christina Bras, som i 9 Aar og derover efterlod ham 8 Børn, af hvilke 2 døde før og 5 efterlevede hende; 2) Jomfru Margarethe Suur, som i 20 Aar og derover fødte ham 4 Børn, (2 døde, 2 lever); 3) Jomfru Cathrina Elisabeth Lynge, som i 13 Aar blev 3 Sønners Moder (2 ældste døde), hun døde ½ Aar efter sin Husbond. Han var i sin Familie »en Patriark af 15 Børn og 31 Børnebørn«.

†27) Sten, i Omgangen bag Alteret, tilhørende Wilhelm Davidsen Nedrei, hans Hustru Magdalene Hansdatter og deres Arvinger.

KILDER OG HENVISNINGER.

Regnskaber 1579—1633 (div. Aar), 1673—87, 1712—1803, 1805—83 (sml. Fortid og Nutid VIII, 110). — Kaldsbog, begyndt 1862 (ved Embedet). — Præsteindberetninger 1759 (LA), 1808 (NM). — Museumsindberetninger af C. A. Jensen 1915. Revid. 1932 af C. A. J. og V. H. Indberetning af V. Ahlmann om Istandsættelsen 1883—85 (NM), af J. B. Løffler 1884 om Gravsten. — Notebøger: Høyen XII, 1832. Worsaae IV, 1851; VII, 1859. (NM). — Opmaalinger 1) før Nebelongs Istandsættelse 1852—56, 2) fra 1881 og 3) fra 1885; 2—3 af V. Ahlmann (NM).

Trykte Opmaalinger, efter Istandsættelsen, af V. Ahlmann, Ældre nord. Architectur 4. S. IV. R. 1906. Bl. 1—7 med ill. Tekst af Vilh. Lorenzen. — V. Ahlmann: S. Peders Kirkes Restauration, Særtryk af Næstved Avis 1885; samme i Ministerialtidende 1885, Nr. 36, S. 807 ff. — L. Fenger: S. Peders Kirke i Næstved, Kirkehist. Saml. 4. R.

IV, 572—74.— Beckett: Danmarks Kunst II (se Register).— Rasmus Nielsen: Næstveds Historie III, 1930, S. 10—118 med Uddrag af Regnskaber og af Kirkens Arkiv.

Historie. [1] Carl Neergaard og Francis Beckett: Næstved S. Peders Kloster. Herlufsholm Kirke. 1915. — Neergaards Afhandling er grundlæggende for Klosterets Historie og medtager og vurderer de ældre Anskuelser, hvorfor der én Gang for alle henvises til den. [2] Greek and Latin illuminated Manuscripts in Danish Collections. 1921. S. 29 ff., Pl. XLV. [3] I den ostre Ende af Kirkens Vaabenhus fandtes (1759) skrevet paa en Væg i en Krans: »Aar 1261 tredie Nat effter Paaske om Natten effter S. Marci Evangelistæ Dag blef Nestved Kloster brendt, siden er det fly tt fra Byen til Skoven og kaldet Skov-Kloster. Aar 1271 brændte Nestved og S. Peders Kirke. Renovatum 1710«. C. Neergaard har (S. 13) paavist, at Indskriften historisk er uden Betydning. [4] Da. Mag. VI, 161; Tidsskr. f. Kunstindustri 1898, 133. [5] Ellen Jørgensen: Annales Danici S. 122 (Næstvedaarbogen). [6] 1431: S. B. D. IV, 378; Repertorium 1443, 8. Sept. [7] S. R. D. IV, 359. [8] KhS. 2. R. V, 492. [9] S. R. D. IV, 374. [10] Repertorium 19. Nov. 1468, 17. Febr. 1484. S. R. D. IV, 371. — Om Gilderne, se Nyrop: Gilde- og Lavsskraaer II, Registret, under Næstved, samt S.R.D. IV, 376 f. [11] Næstveds Historie III, 7—9. [12] Resens Atlas har paa Næstved Byplan en Tegning af Kirkens Segl, der er dateret 1550. Indberetning 1743 i Præstø Amts Aarbog 1918, 83 ff. Præsteindb. 1808; Hugo Matthiessen: Gamle Vartegn (Vor Fortid I, 495). *Teglgaard* og Teglade: S. B. D. IV, 363; Kirkens Rgsk. 1584.

Bygning. [13] Hugo Matthiessen: Torv og Hærstræde. S. 35 og Fig. 8. [14] Næstved III, 16, 38, 100 f. [15] Vilh. Lorenzen Tekst til ÆNA, 4. S. IV. R. [16] S. R. D. IV, 378; Repertorium 8. Sept. 1443. [17] Næstved III, 29, 49, 55 ff. 1759 siges Vaabenhuset at være 20 Al. langt, 8 Al. bredt.

Kalkmalerier. [18] Fundberetning af J. Kornerup (NM). [19] Marmora Danica I, 1739, S. 184. jfr. S. R. D. IV, 313. [20] Kong Valdemars Billede, gengivet i Farvetryk i Danmarks Riges Historie II, — Lystryk i DmP IX. — J. Kornerup: Valdemar Atterdags og Dronning Helwegs Billeder i Næstved S. Peders Kirke, AfnO 1893, 191—206. Magnus Petersen: Kalkmalerier, Pl. XVII, 3. Beckett: Danmarks Kunst II, 319. Jfr. forøvrigt Indberetning og Gengivelse af Kornerup i NM.

Inventar. [21] Præsteindb. 1759. Høyens Notebog XII, 41. Trap 3. Udg. II, 787. Næstveds Historie III, 99. [23] Beckett: Altertavler S. 61 ff. Henry Petersen: En Altertavle i S. Peders Kirke i Næstved. Ill. Tid. 19. Novbr. 1871. [24] Marmora Danica I, 185. P. D. Steidl: Vor Frues Sange. S. 148 f. [25] Næstveds Historie III, 97. [26] Næstveds Historie III, 98. [27] Høyen, XII, 35. Sml. C. Hansteen: Rejseerindringer. 1859, S. 187. [28] C. A. Jensen: Snedkere og Billedsnidere. S. 65. Rgsk. 1602, 1603—06 Næstveds Historie III, 85. Præsteindb. 1759. [29] Næstveds Historie III, 86. Præsteindb. 1759. [30] Resol. 13. Apr. 1674 i Sagen Sognepræst W. Bredall ctr. Magistraten ang. Kirkens Rgsk. (LA). [31] Kirkens Arkiv (LA). [32] Næstveds Historie III, 82 f. [33] Rgsk. — Næstveds Historie III, 90 ff., 44. Orglet blev malet 1736 og var indtil da rent Eg (Indb. 1759). [34] Marmora Danica I, 184. [35] Næstveds Historie III, 115 f. [36] Chr. Hermansen: Fra et gammelt Felberederhjem i Næstved, Præsto Amts Aarbog 1931, 80. [37] Høyens Notebog XII, 35; trykt i KhS. 1. R. II, 90. [38] Præsteindb. 1759. Hugo Matthiessen: Fra Arkiv og Museum 2. R. I, 64 f. [39] Som Note 38 samt Næstveds Historie III, 91 ff.

Gravminder. [40] Lund: Da. mal. Portrætter IX, 133—39. [41] Lund IX, 138, 278. [42] Lund IX, 139, 279. [43] Lund IX, 138, 278. [44] 1759 »nævnes, at der under »Kolumrerne« var to smaa Skjolde med Bogstaver, hvoraf Kvindens læstes som: ØPD. [45] Lund IX, 135, 278. [46] Næstveds Historie III, 69. [47] Tegning af S. Abildgaard 1756 (NM). [48] Danske Samlinger 2. R. VI, 192.